

Afstudeerscriptie

*GETOETST AAN HET
RECHTSZEKERHEIDSBEGINSEL
EN EEN BLIK OP HET DUITSE
RECHT.*

DE REIKWIJDTE VAN PROCESSUELE INFORMATIEPLICHTEN

Naam: Kate Lans

Onderwijsinstelling: Universiteit van Tilburg

Opleiding: Rechtsgeleerdheid, accent privaatrecht

ANR: 65 71 94

Scriptiebegeleider: mevrouw S. van Gulijk

Scriptie verdediging: 23 juni 2011

*GETOETST AAN HET
RECHTSZEKERHEIDSBEGINSEL
EN EEN BLIK OP HET DUITSE
RECHT.*

DE REIKWIJDTE VAN PROCESSUELE INFORMATIEPLICHTEN

Naam: Kate Lans

Onderwijsinstelling: Universiteit van Tilburg

Opleiding: Rechtsgeleerdheid, accent privaatrecht

ANR: 65 71 94

Scriptiebegeleider: mevrouw S. van Gulijk

Scriptie verdediging: 23 juni 2011

Voorwoord

Na de opleiding HBO-rechten afgerond te hebben, heb ik mijzelf uitgedaagd om voet te zetten binnen de poorten van de Universiteit van Tilburg. Het zijn twee heftige jaren geweest, maar deze scriptie vormt dan eindelijk de afsluiting van mijn studie Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit van Tilburg.

Mijn scriptie heb ik geschreven naar aanleiding van de onduidelijke reikwijdte van de processuele informatieplichten in het Nederlandse burgerlijk procesrecht. Vooralsnog zijn deze plichten beknopt in de wet beschreven en sanctionering van het niet-nakomen van deze plichten blijft een grijs gebied. Soms wordt er gesanctioneerd, maar soms blijft sanctionering bij niet-naleving achterwege. Eveneens is niet duidelijk wanneer er precies moet worden gesanctioneerd en hoe een rechter deze afweging gaat maken. Het zijn in mijn opzicht vaag omschreven normen. In mijn onderzoek naar de reikwijdte van de processuele informatieplichten en de sanctionering hiervan, heb ik mijn bevindingen getoetst aan het rechtszekerheidsbeginsel en vergeleken met het Duitse civiele procesrecht. Ik hoop met mijn scriptie de verschillende partijen in een procedure (de rechter, de rechtszoekende, maar met name de advocaat) meer duidelijkheid te bieden wat betreft de reikwijdte en de sanctionering van deze plichten en uit te leggen waarom er mijns inziens afbreuk wordt gedaan aan het rechtszekerheidsbeginsel. Met ideeën uit het Duitse recht tracht ik enkele oplossingen voor dit probleem aan te reiken.

Naast alle individuen die mij gedurende mijn onderzoek hebben geholpen en gesteund, wil ik in dit voorwoord mijn dank nog nadrukkelijk betuigen aan mijn scriptiebegeleidster mevrouw Stephanie van Gulijk, mevrouw N. Lavrijssen voor het deelnemen in de afstudeercommissie, mijn studiegenoot en collega Sven Evers, mijn vader Ed Lans en mijn partner Twan Brouwer. Dankzij de kritische, maar zeer behulpzame en vriendelijke houding van mevrouw Van Gulijk heb ik mijn scriptie in de eindfase van mijn studie met tevredenheid kunnen voltooien. Dank aan Sven voor de steun, maar ook de gezelligheid tot in de late avondcolleges toe. Het zal even wennen zijn wanneer onze wegen scheiden. Mijn vader wil ik bedanken voor zijn hulp bij het nalezen van mijn scriptie ongeacht zijn bezette agenda en de enorme kilometerafstand tussen ons. Ten slotte wil ik mijn partner Twan bedanken voor het begrip, maar vooral de steun die hij mij heeft gegeven gedurende (dit stressvolle) afstudeerjaar.

Kate Lans

Aalst, 2011

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Lijst met afkortingen	6
HOOFDSTUK 1 - Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Theoretisch kader	8
1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen	9
1.4 Methoden van onderzoek.....	9
1.5 Maatschappelijke relevantie.....	9
1.6 Opzet scriptie	10
HOOFDSTUK 2 - De reikwijdte van processuele informatieplichten	11
2.1 Processuele informatieplichten	11
2.1.1 De waarheidsplicht ex artikel 21 Rv	11
2.1.2 De substantiërings en bewijsaandragplicht ex artikel 111 lid 3 en 128 lid 5 Rv.....	13
2.1.3 Verplichting tot het verschaffen van informatie ex artikel 22 en 88 Rv.....	16
2.1.4 Exhibitieplichten ex artikel 843a en 843b Rv.....	18
2.2 Samenvattend	19
HOOFDSTUK 3 – Waarborgen voor naleving informatieplichten.....	20
3.1 Artikel 46 Advocatenwet en de Gedragsregels 1992.....	20
3.1.1 Nadere uiteenzetting Gedragsregels 1992	21
3.1.2 Tuchtrecht	23
3.2 Sancties	24
3.2.1 Sancties op niet-nakoming	24
3.2.2 Meest ingrijpende sancties.....	26
3.3 Samenvattend	28
HOOFDSTUK 4 – Processuele informatieplichten & rechtszekerheid	29
4.1 Rechtszekerheidsbeginsel.....	29
4.1.1 Het perspectief van de advocaat.....	29
4.1.2 Het perspectief van de rechter.....	30
4.1.3 Het perspectief van de rechtszoekende	32
4.2 De rechtszekerheid opnieuw garanderen.....	33

4.2.1	Toezicht	34
4.3	Samenvattend	35
HOOFDSTUK 5 - Een Duits perspectief		37
5.1	Het burgerlijk procesrecht in Duitsland	37
5.1.1	Korte introductie Zivilprozessrecht	37
5.1.2	Ontwikkelingen die tot het hedendaagse civiele recht hebben geleid	38
5.2	Duitse wetgeving interessant voor Nederland?	40
5.2.1	De Hinweisplicht van artikel 139 ZPO	40
5.2.2	De Güteverhandlung, de Präklusion en het hoger beroep.....	41
5.3	Rechtszekerheid garanderen met kenmerken uit het Duitse recht	42
5.3.1	Het perspectief van de advocaat	43
5.3.2	Het perspectief van de rechter	43
5.3.3	Het perspectief van de rechtszoekende	44
5.3.4	Schematische weergave resultaten.....	45
5.4	Samenvattend	45
HOOFDSTUK 6 - Conclusies & Aanbevelingen		46
6.1	Conclusies	46
6.2	Aanbevelingen	48
Bronvermelding.....		50

Lijst met afkortingen

EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Jo.	Juncto
Rv	Burgerlijk wetboek van Rechtsvordering
ZPO	Zivilprozessordnung

HOOFDSTUK 1 - Inleiding

“Moet ik met de rechter en mijn wederpartij écht informatie gaan delen die mijn zaak of de belangen van mijn cliënt kunnen schaden?!”

“Moet ik aan de (advocaat van de) wederpartij de zwakke punten van de juridische zaak van mijn cliënt uiteenzetten?”

“Moet ik de wederpartij en de rechter de sterkste stellingen van mijn cliënte kenbaar maken of kan ik deze voor een later tijdstip bewaren?”

“Hoe ver reiken de informatieplichten uit het Wetboek van Rechtsvordering eigenlijk?”

“Wat zal de rechter doen nu ik niet alle feiten volledig en naar waarheid kenbaar heb gemaakt?”

1.1 Aanleiding

Bij de herziening van het burgerlijk procesrecht in 2002 is (onder andere) ten doel gesteld om de mededelingsplichten van procespartijen aan te scherpen.¹ Dit in het kader van het nieuwe versnelde regime voor de behandeling van zaken: de mededelingsplichten dienen ervoor te zorgen dat een zaak voorspoedig en naar waarheid verloopt. Deze mededelingsplichten dragen bepaalde informatieplichten aan procespartijen op die terug zijn te vinden in het Burgerlijk Wetboek van Rechtsvordering (hierna: Rv). De informatieplichten roepen echter, met name uit de advocatuur, veel vragen op: deze vragen variëren van principiële vragen zoals de verenigbaarheid van deze plichten met de belangen die de advocaten van hun cliënten dienen te behartigen als vragen met betrekking tot de reikwijdte van deze plichten. Dragen de processuele informatieplichten überhaupt bij aan een sneller proces en aan eerlijkere proceshouding van partijen?²

Voor procederende advocaten is het vaak onduidelijk hoe de diverse wettelijke informatieplichten zich tot elkaar verhouden.³ De vragen hierboven vormen slechts een kleine greep uit de onduidelijkheden waar advocaten mee te maken krijgen gedurende het civiele proces.⁴ De informatieplichten in het civiele recht zijn vage normen. Procespartijen zijn vaak onzeker over deze vage normen, omdat ze niet weten wat de gevolgen van niet-naleving van deze normen zijn en hoe ze hier wel op een juiste wijze invulling aan dienen te geven.⁵ Het is hinderlijk wanneer een advocaat niet weet wat de gevolgen zullen zijn wanneer hij niet voldoet aan een informatieplicht. Hij heeft zo namelijk geen zicht op het verloop van de procedure en hoe de zaak mogelijk zal eindigen.

De aanleiding voor dit onderzoek ligt zodoende in de thans bestaande ruime reikwijdte van de processuele informatieplichten die zijn vervat in Rv. Doel van dit onderzoek is daarom de reikwijdte van de processuele informatieplichten (duidelijker) af te bakenen. Ten slotte beoog ik met dit

¹ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

² Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht ‘Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

³ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht ‘Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

⁴ M.J.A.M. Ahsman, ‘Informereren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?’ *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht*, 2010-9.

⁵ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht ‘Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

onderzoek aan de rechtszekerheid bij te dragen en daarmee duidelijkheid te bieden aan procederende partijen en hun te hanteren processtrategieën.

1.2 Theoretisch kader

Over welke informatieplichten gaat het nu in mijn onderzoek? Concreet gaat het om de waarheidsplicht conform artikel 21 Rv, de substantiëringsplicht ex artikel 111 lid 3 Rv, de bewijsaandragplicht ex artikel 128 lid 5 Rv, de informatieplicht in de artikelen 22 en 88 Rv en de inzageplichten van de artikelen 843a en 843b Rv. Ik zal deze informatieplichten kort bespreken.

Artikel 21 Rv betreft de waarheidsplicht: *“Partijen zijn verplicht de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Wordt deze verplichting niet nageleefd, dan kan de rechter daaruit de gevolgtrekking maken die hij geraden acht”*. Artikel 111 lid 3 Rv, de substantiëringsplicht, houdt in dat de eisende partij in de door haar opgestelde dagvaarding de mogelijke verweren moet verwerken die de wederpartij zal aanvoeren en de gronden die zij daarvoor mogelijk heeft. Tevens moet de eiser de bewijsmiddelen noemen waarover zij beschikt. Artikel 128 lid 5 Rv omschrijft op haar beurt dat de wederpartij, de gedaagde, in haar conclusie van antwoord tevens de bewijsmiddelen moet opnemen die zij heeft voor het staven van haar gronden, alsmede getuigen vermelden die kunnen worden gehoord. Indien de gedaagde dit niet (volledig) doet, kan de rechter alsnog bevelen ontbrekende gegevens te verstrekken. Artikel 22 Rv geeft de rechter de mogelijkheid advocaten te bevelen bepaalde bescheiden te overleggen of om bepaalde stellingen toe te lichten. Procespartijen kunnen dit weigeren op grond van gewichtige redenen. Indien de rechter oordeelt dat de weigering niet gerechtvaardigd is, mag hij daaruit de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. Artikel 88 Rv ziet toe op de inlichtingencomparitie. Dit houdt in dat een rechter kan bevelen dat procespartijen ter terechtzitting zullen verschijnen en de rechter van inlichtingen zullen voorzien. De rechter kan uit de afgelegde verklaringen, uit een niet-verschijning, een weigering om te antwoorden of een weigering om een proces-verbaal te ondertekenen eveneens de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. Ten slotte zien de artikelen 843a en 843b Rv toe op de verplichting van een partij tot het verschaffen van inzage in bepaalde stukken. Procespartijen moeten bij deze inzage wel rechtmatig belang hebben om deze bescheiden van de wederpartij te mogen inzien.

De wetsartikelen die ik hier heb aangehaald om de verschillende informatieverplichtingen weer te geven, geven een korte inhoudelijke omschrijving van de informatieplichten. Nergens wordt echter de precieze reikwijdte van deze artikelen aangegeven. Het blijven vage normen. Nog een probleem is dat nergens de *gevolgen* van niet-naleving of een duidelijke vorm van sanctionering te achterhalen zijn wanneer de normen, die uit deze artikelen voortvloeien, niet (juist) of onvoldoende worden nageleefd door advocaten. Mijn inziens komt de rechtszekerheid hierdoor in gevaar. Het doel van de rechtsstaatgedachte is immers om burgers te beschermen tegen onzekerheid, dus ook tegen willekeur in de rechtspraak. Ieders rechtspositie moet voldoende duidelijk zijn en niet op onverwachte of onberekenbare wijze door de rechter kunnen worden aangetast. Aan de hand van de bestaande wettelijke regelingen zou duidelijk moeten zijn wat men van de kant van de rechter te verwachten heeft; daarop kunnen procespartijen hun handelen dan afstemmen.⁶

---

⁶ Van Wijk, Konijnenbelt & Van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Den Haag: Elsevier juridisch 2005.

1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen

In aansluiting op het voorgaande, luidt de onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal staat als volgt:

In hoeverre moeten de civiele processuele informatieplichten en de sancties op niet-naleving van deze plichten worden afgebakend om geen afbreuk te doen aan de rechtszekerheid en kan het Duitse civiele rechtssysteem hier aan bijdragen?

Uit deze hoofdvraag vloeien de volgende deelvragen voort:

1. Wat zijn processuele informatieplichten en wat is de reikwijdte van deze plichten?
2. Hoe wordt de naleving van de processuele informatieplichten gewaarborgd?
3. Hoe verhouden de processuele informatieplichten zich tot het rechtszekerheidsbeginsel?
4. Hoe wordt vorm gegeven aan de processuele informatieplichten in Duitsland en wat kan dit voor de civiele processuele informatieplichten in het Nederlandse rechtstelsel betekenen?

1.4 Methodes van onderzoek

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zal er wetenschappelijk onderzoek worden verricht. De informatie die reeds bestaat met betrekking tot dit onderwerp zal worden bestudeerd en naast mijn eigen bevindingen worden afgewogen. Hiervoor wordt er literatuuronderzoek gedaan (denk aan gewone teksten, teksten met gezag, kamerstukken, wetten, beginselen, jurisprudentie etc.) en zal er een rechtsvergelijking worden gemaakt. Het toetsingskader van mijn onderzoek ziet toe op de rechtsvergelijking met het civielrechtelijke systeem van Duitsland. Uit vooronderzoek blijkt dat het Duitse civiele rechtssysteem veel overeenkomt met het Nederlandse civiele rechtssysteem, met name het civiele procesrecht. In Duitsland zijn er bepalingen in de wet opgenomen die eveneens gunstig zouden kunnen zijn voor het Nederlandse rechtssysteem. De bepalingen aangaande de informatieplichten zijn in het Duitse recht namelijk uitgebreider en beter afgebakend voor de procesdeelnemers. Dit is interessant voor mijn onderzoek, omdat dit wellicht kan bijdragen aan een oplossing voor de huidige problemen in ons civielrechtelijke systeem. De vraagtekens die men nu plaatst bij de onduidelijke reikwijdte van de artikelen kunnen wellicht verdwijnen met behulp van de bevindingen uit het Duitse recht.

1.5 Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is vernieuwend omdat het procesdeelnemers duidelijkheid biedt over de reikwijdte van de processuele informatieplichten. Procespartijen zijn meer geholpen bij feitelijke informatie en opheldering van een geschil dan met het innemen van juridische posities die de selectie van feiten als het ware dicteren. Er moet meer inzicht worden verkregen op een geschil. Hierdoor zal een procedure voortvarender, efficiënter en effectiever kunnen worden ervaren door rechters en procespartijen. Door een betere afbakening van de processuele informatieplichten zal de kwaliteit van de rechtspraak eveneens worden verbeterd, omdat door een betere afbakening willekeur in de rechtspraak kan worden voorkomen. Daarbij is mijn onderzoek maatschappelijk relevant, omdat het erop toeziet dat schending en misbruik van het recht kan worden voorkomen. De scherpe afbakening zou, doordat zij helderheid schept, juist een goede basis kunnen zijn voor een meer coöperatieve opstelling ten aanzien van het

beëindigen van het geschil.⁷ Uit recente vakbladen blijkt dat dit thans niet het geval is.⁸ Met mijn onderzoek en de afbakening van civiele processuele informatieplichten zou hier aan bijgedragen kunnen worden en kan het doel van de herziening van het burgerlijk procesrecht in 2002, namelijk dat een zaak onder andere voorspoedig en naar waarheid zal verlopen, beter worden gediend.

1.6 Opzet scriptie

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk twee zal ik beschrijven wat processuele informatieplichten zijn en hoe ver deze plichten reiken. Hiervoor worden de afzonderlijke informatieplichten in het Burgerlijk Wetboek van Rechtsvordering bestudeerd aan de hand van de Parlementaire Geschiedenis. Om in kaart te brengen hoe ver deze informatieplichten reiken, zal er verschillende literatuur en jurisprudentie naast elkaar worden gezet. Hiermee wordt er getracht antwoord te geven op de verschillende vragen zoals deze in het begin van dit hoofdstuk voorkwamen.

In hoofdstuk drie wordt uiteengezet hoe de naleving van de informatieplichten wordt gewaarborgd. Bij de beantwoording van deze vraag worden onder andere de Gedragsregels voor advocaten bestudeerd, welke sancties er worden opgelegd bij niet-naleving van de informatieplichten en wordt beschreven wanneer welke sancties worden toegepast in de praktijk.

Hoofdstuk vier neemt een meer theoretische wending. In dit hoofdstuk wordt de lezer bijgebracht hoe de processuele informatieplichten zich verhouden tot de rechtszekerheid. Dit hoofdstuk maakt duidelijk welke problemen er spelen met betrekking tot de huidige wetgeving en of de rechtszekerheid in het gedrang komt door de huidige vormgeving van de informatieplichten.

In het vijfde hoofdstuk van deze scriptie worden de resultaten van een rechtsvergelijking met het systeem van Duitsland weergegeven. Hoe Duitsland invulling geeft aan de processuele informatieplichten in haar civiele recht en of dit wat voor de rechtszekerheid in Nederland zou kunnen betekenen, wordt hierin uitgebreid beschreven.

Ten slotte zullen in het laatste hoofdstuk, hoofdstuk zes, conclusies worden getrokken en op basis hiervan zullen er aanbevelingen worden gedaan.

---

⁷ W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Een nieuwe Balans. Interimrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2003.

⁸ M. Knapen, 'Coulante rechters hollen de substantiëringsplicht uit', *Het Advocatenblad*, 2011-7.

HOOFDSTUK 2 - De reikwijdte van processuele informatieplichten

In dit hoofdstuk zal uiteengezet worden welke wettelijke informatieplichten bestaan in het Rv en wat deze inhouden. Om de oorspronkelijke bedoeling van deze plichten te achterhalen, zal de Parlementaire Geschiedenis die behoort bij deze plichten bestudeerd worden. Eveneens zal ik kort aandacht besteden aan enkele hoofdlijnen uit de literatuur. Sinds de totstandkoming van de plichten proberen auteurs namelijk in de literatuur duidelijk te maken hoe ver de plichten nu werkelijk reiken. Ten slotte zal ik de relevante jurisprudentie analyseren. Uit de jurisprudentie blijkt immers hoe er in de praktijk invulling aan de informatieplichten wordt gegeven.

2.1 Processuele informatieplichten

Zoals reeds in de inleiding van dit onderzoek kort is aangehaald, is bij de herziening van het burgerlijk procesrecht ten doel gesteld processuele mededelingsplichten van partijen aan te scherpen.⁹ Deze mededelingsplichten dragen bepaalde informatieplichten aan procespartijen op die terug zijn te vinden in Rv.¹⁰ De verschillende informatieplichten die in de nader te volgen subparagrafen uitgelegd zullen worden, zijn de waarheidsplicht (artikel 21 Rv), de substantiëringsplicht en de bewijsaandragplicht (artikel 111 lid 3 Rv en artikel 128 lid 5 Rv), de informatieplichten met betrekking tot het verstrekken van informatie en het gelasten van een comparitie (artikel 22 Rv en 88 artikel Rv) en ten slotte de plicht tot het verschaffen van inzage in bepaalde stukken (de exhibitieplichten in artikel 843a Rv en artikel 843b Rv). In de volgende subparagrafen wordt per informatieplicht eerst de wetgeving uiteengezet, gevolgd door een korte samenvatting van de Parlementaire Geschiedenis. Daarna zullen de essenties uit de literatuur worden besproken. Ter afsluiting van elke paragraaf zullen de belangrijkste hoofdlijnen uit de jurisprudentie volgen.

2.1.1 De waarheidsplicht ex artikel 21 Rv

De waarheidsplicht houdt in dat procespartijen verplicht zijn van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Worden deze verplichtingen niet nageleefd, dan kan de rechter daaruit de gevolgen trekken die hij geraden acht. Deze verplichting loopt als een rode draad door de gehele civiele procedure en speelt ook een grote rol bij de andere informatieplichten. In de civiele procedure is het namelijk de bedoeling dat een rechterlijke uitspraak berust op feiten zoals deze werkelijk ten grondslag liggen. Het is de bedoeling dat procespartijen niet bewust feiten achterhouden of deze onjuist weergeven.¹¹

Volgens de Parlementaire Geschiedenis gaat het er bij artikel 21 Rv slechts om de bewuste leugen uit te bannen, gezien een leugen in het moderne procesrecht niet aanvaardbaar is.¹² Artikel 21 Rv is opgenomen in de derde afdeling van het eerste boek in het Rv, hierin staan de algemene voorschriften voor procedures. Het artikel is bewust opgenomen tussen andere bepalingen die de beginselen van het procesrecht bevatten. Dit brengt namelijk met zich mee dat het artikel als algemene

---

⁹ Wet van 6 december 2001, Stb. 2001, 580, tot herziening van het procesrecht in burgerlijke zaken, in het bijzonder procederen in eerste aanleg.

¹⁰ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

¹¹ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

¹² A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

norm moet worden opgepakt en het gehele procesrecht overkoepelt. Bovendien impliceert deze plaats van de waarheidsplicht in Rv dat deze plicht geen afbreuk doet aan het beginsel van partijautonomie¹³ (artikel 24 Rv). De wetgever heeft met artikel 21 Rv bedoeld dat een partij de rechter niet in zijn beslissing bemoeilijkt of deze hem onmogelijk maakt door hem benodigde gegevens, die wel binnen het feitelijke kader vallen, te onthouden. Daarbij wordt in de Parlementaire Geschiedenis benadrukt dat procespartijen niet alleen aan de waarheidsplicht dienen te voldoen wanneer de rechter hen dit verzoekt, maar dit dient eveneens spontaan door een partij te geschieden. Partijen moeten er zorg voor dragen dat uiteindelijk alle voor de beslissing van belang zijnde feiten boven tafel komen.¹⁴

Uit de literatuur volgt dat de rechter bij het vinden van de waarheid eigen verantwoordelijkheden en mogelijkheden heeft, maar dat procespartijen wel in een procedure de aanzet zullen moeten geven waar die waarheid gevonden kan worden.¹⁵ Dit brengt niet met zich mee dat een procespartij ook zijn zwakke posities ‘eerlijk’ aan zijn tegenpartij of de rechter moet opbiechten.¹⁶ Verschillende auteurs wijzen erop dat vooral dit punt voor verwarring zorgt bij advocaten. Om die reden benadruk ik dat artikel 21 Rv er niet aan in de weg staat dat een procespartij naar zijn oordeel voor de beslechting van het geschil relevante feiten selecteert en deze op een dusdanige eigen manier interpreteert. Dit is inherent aan het procederen en op zichzelf ook niet verwerpelijk, mede omdat de wederpartij hetzelfde zal doen.¹⁷ Feiten zijn uiteindelijk altijd aspecten van gebeurtenissen die men ook anders kan interpreteren.¹⁸ Er is pas sprake van een probleem op het moment dat feiten bewust worden achtergehouden. Procespartijen dienen zich tegenover elkaar naar redelijkheid en billijkheid te gedragen.¹⁹ Professor Klaassen komt duidelijk terug op de bedoeling van artikel 21 Rv in het door haar geschreven tijdschriftartikel ‘Spreken is zilver, zwijgen is goud’.²⁰ Om die reden besteed ik kort aandacht aan de essentie van het artikel. Het civiele proces is volgens haar geen oorlog of spel tussen partijen waarin de slimste speler en een vrijplaats voor list en bedrog zegeviert, maar waar het erom gaat dat het recht zal zegevieren. Daadwerkelijke interactie kan, zo meent zij, immers bijdragen aan de oplossing van gerezen problemen.²¹

Vóór de herziening van het burgerlijk procesrecht was het al zo dat een procespartij niet welbewust gegevens mocht achterhouden waarvan zij wist dat de wederpartij hier niet bekend mee was en dat deze beslissend zouden kunnen zijn voor de uitkomst van de procedure. Dit kwam onder andere naar voren in het Bloedproef-arrest.²² In het Bloedproef-arrest ging de zaak over een vader die eiste dat een zogenaamd door hem verwekt kind een bloedproef zou ondergaan om te bevestigen dat hij daadwerkelijk de vader was. De moeder had hier bezwaar tegen en dit bezwaar slaagde tot en met het hoger beroep. De Hoge Raad oordeelde echter dat haar bezwaar geen steun vond in het Rv. Een

¹³ De rechter onderzoekt en beslist de zaak op de grondslag van hetgeen partijen aan hun vordering, verzoek of verweer ten gronde hebben gelegd, tenzij uit de wet anders voortvloeit.

¹⁴ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

¹⁵ M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten, D.J. Oranje, J.W. Westenberg, *Geschriften vanwege de vereniging corporate litigation 2005-2006*, Deventer: Kluwer 2006.

¹⁶ H.W. Wiersma, ‘Inhaalmanoeuvres van het burgerlijk procesrecht’ *Nederlands Juristenblad* 2002, p. 1455 e.v.

¹⁷ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht ‘Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

¹⁸ W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Uitgebalanceerd. Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands Burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2006.

¹⁹ C.J.M. Klaassen, ‘Spreken is zilver, zwijgen is fout’, *Nederlands Juristenblad* 2002-30.

²⁰ C.J.M. Klaassen, ‘Spreken is zilver, zwijgen is fout’, *Nederlands Juristenblad* 2002-30.

²¹ C.J.M. Klaassen, ‘Spreken is zilver, zwijgen is fout’, *Nederlands Juristenblad* 2002-30.

²² HR 12 juni 1953, *NJ* 1954, 61 en HR 4 oktober 1996, *NJ* 1998, 45.

soortgelijke kwestie vond plaats in een zedenzaak waarop de eisende partij graag een persoon wilde laten testen op mogelijke besmetting van HIV.²³ Vóór de herziening van het burgerlijk procesrecht bleek reeds dat de opvatting dat in een civiele procedure niemand kan worden gedwongen eraan mee te werken bewijs tegen zichzelf te verschaffen of te zijnen nadele bij te brengen in zijn algemeenheid niet juist is. Dit vloeide voort uit het arrest Rowa/Hooters.²⁴

Sinds de herziening van het burgerlijk procesrecht is er meer jurisprudentie ontstaan met betrekking tot de gevolgen van niet-naleving van artikel 21 Rv. Zo blijkt dat processueel wangedrag van een partij kan leiden tot afwijzing van haar vordering.²⁵ Schending van artikel 21 Rv kan eveneens in een procedure leiden tot het passeren van stellingen.^{26, 27} Wanneer sprake is van innerlijke tegenstrijdigheden in een verhaal kan de vordering eveneens worden afgewezen en kan de leugenachtige partij worden veroordeeld in de proceskosten.²⁸ Bij raadselachtige gegevens of documenten kan de vordering evenzeer worden afgewezen.²⁹ Hierbij moet worden opgemerkt dat de gevolgen van manipulatie beperkt moeten blijven tot de stukken waarmee gemanipuleerd is of wordt.³⁰ Een rechter hoeft een zaak niet nader te onderzoeken wanneer een vordering wordt afgewezen op grond van onbehoorlijk procesgedrag. Dit kan zich voordoen wanneer de rechter vaststelt dat de eiser stukken achter heeft gehouden die gunstig zijn voor de wederpartij, dat eiser in een schriftelijke fase van het proces een verkeerd beeld van de gang van zaken aan het gerecht heeft voorgehouden of dat eiser op tal van punten tegenstrijdige antwoorden heeft gegeven. Dit lijdt namelijk tot onevenredige inspanning, onevenredige kosten en een onredelijke vertraging van een procedure. Opmerking verdient hier tevens dat een advocaat zich ook aan artikel 21 Rv dient te houden, deze krijgt anders te maken met de tuchtrechtelijke weg indien hij de waarheid bewust verdraaid. De advocaat heeft echter niet de verplichting om zelfstandig te onderzoeken of hetgeen hem door zijn cliënt wordt meegedeeld conform de waarheid is.³¹ Wanneer blijkt dat een partij onjuiste stellingen heeft geponeerd en uit zijn antwoord melding maakt van een andere gang van zaken dan hij eerder aan de rechter heeft medegedeeld, kan de rechter mogelijk niet verder ten gronde ingaan op de zaak. De onjuiste meldingen zijn immers belemmerend en verwijtbaar. Een bedenkelijke proceshouding kan daarenboven ook gevolgen hebben in het hoger beroep van een partij. Dat neemt niet weg dat in het hoger beroep fouten die in eerste aanleg zijn begaan, alsnog kunnen worden hersteld.³² Ten slotte moet worden aangegeven dat indien een partij de rechter duidelijk en gemotiveerd aangeeft niet te kunnen beschikken over gegevens voor de onderbouwing van zijn vordering, de rechter niet mag oordelen dat de eisende partij niet aan zijn stelplicht heeft voldaan.³³

2.1.2 De substantiërings en bewijsaandraagplicht ex artikel 111 lid 3 en 128 lid 5 Rv

De intentie van de herziening van het burgerlijk procesrecht is niet alleen dat de feiten tijdens de procedure zo volledig mogelijk en naar waarheid op tafel komen, maar ook dat dit zo spoedig

---

²³ HR 18 juni 1993, *NJ* 1994, 347.

²⁴ HR 28 september 2001, *RvdW* 2001, 146.

²⁵ Rb. Zwolle 2 april 2002, *Prg.* 2002, 5914.

²⁶ Rb. Roermond 18 oktober 2006, *LJN* AZ1233.

²⁷ Rb. Alkmaar 16 september 2009, *LJN* BK2195.

²⁸ Rb. Maastricht 22 juli 2009, *LJN* BJ4377.

²⁹ Rb. Maastricht 23 september 2009, *LJN* BJ9117.

³⁰ H.M. ten Haaf, 'Kronieken', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2007-1, p. 14-17.

³¹ Rb. Assen 20 mei 2009, *LJN* BI4584.

³² Hof Den Haag 7 november 2007, *LJN* BC0157.

³³ HR 27 november 2009, *LJN* BJ7539.

mogelijk zal geschieden.³⁴ Artikel 111 lid 3 Rv zet uiteen dat de eiser in een procedure in zijn dagvaarding de verweren van de wederpartij moet vermelden (voor zover reeds bekend) en eveneens de gronden die de wederpartij hiervoor heeft. Het betreft hier verweren die bekend zijn voor de eiser en niet mogelijke of denkbare verweren van de gedaagde. Tevens moet de eiser de bewijsmiddelen waarover hij beschikt opsommen alsmede de mogelijke getuigen die hij wil laten horen ter staving van de aldus betwiste gronden van de eis. Een soortgelijke regeling geldt ook voor de wederpartij c.q. de gedaagde, dit staat vervat in artikel 128 lid 5 Rv. In dit artikel wordt de gedaagde een vergelijkbare bewijssaandragplicht opgelegd in zijn conclusie van antwoord. Dit is het schriftelijke stuk van de wederpartij welke als reactie volgt op de dagvaarding van de eiser.

Met de substantiëringsplicht wordt, volgens de Parlementaire Geschiedenis, beoogd dat het geschil in een zo vroeg mogelijk stadium 'uit de verf komt'. Deze verplichting ligt in het verlengde van artikel 21 Rv. De sanctie voor niet-nakoming van deze plicht kan in ieder geval niet zijn nietigheid. De rechter kan immers op grond van artikel 120 Rv bevelen dat een partij de ontbrekende gegevens alsnog verstrekt. Overigens heeft de eiser er ook belang bij, in verband met de mogelijkheid dat er geen gelegenheid voor een conclusie van repliek zal bestaan,³⁵ om zoveel mogelijk te anticiperen op de verweren van gedaagde.³⁶ De bewijssaandragplicht dwingt beide partijen ertoe hun positie in het debat onder ogen te zien. Voor eiser kan namelijk gelden dat zijn kansen minder groot blijken te zijn dan hij tot dan toe dacht; de gedaagde kan na de presentatie van eisers zaak tot het inzicht komen dat het beter is om de zaak anders op te lossen dan met een procedure. Beide partijen worden door artikel 111 lid 3 Rv met de werkelijke feiten geconfronteerd, hetgeen procespartijen aanleiding kan geven het debat in te perken en eventueel een schikking te treffen. De cultuur van 'alleen de hoognodige informatie delen' zal moeten omslaan in het inzicht geven aan de rechter van wat partijen nou werkelijk verdeeld houdt. De zaak wordt immers aan de rechter voorgelegd om knopen door te hakken dus moeten partijen hem wel in die gelegenheid stellen. Procespartijen moeten rekening houden met de mogelijkheid dat zij na een comparitie na antwoord niet meer aan het woord komen. Zij hebben er dus absoluut belang bij om in het begin van de procedure openbaarheid te betrachten. Doordat de dagvaarding door de substantiëringsplicht meer informatie zal bevatten, wordt er een duidelijker beeld van het geschil geschapen.³⁷ Uit de Parlementaire Geschiedenis blijkt dat de wetgever met artikel 128 lid 5 Rv dezelfde mogelijkheid aan gedaagde heeft willen bieden. De gedaagde dient de informatie echter te verwerken in zijn conclusie van antwoord. In zijn conclusie van antwoord kan de gedaagde, naast de betwisting van de stellingen van de eiser, zijn eigen visie op de zaak geven en indien nodig het door eiser geschetste beeld bijstellen. Misverstanden en onduidelijkheden kunnen zo worden opgehelderd. Immers, gedaagde zal eventuele onjuistheden willen corrigeren, maar belangrijker is dat hij bewogen wordt zijn verweren uit te werken.³⁸

In de literatuur wordt benadrukt dat hoewel een partij in zijn exploit alle bewijsmiddelen moet vermelden waarover hij kan beschikken, dit niet betekent dat er een uitputtend overzicht moet worden

---

³⁴ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

³⁵ Artikel 132 Rv zegt dat een conclusie van repliek alleen verplicht moet worden ingelast indien er geen comparitie na antwoord heeft plaatsgevonden of met het oog op noodzakelijkheid van instructie van de zaak of met het oog op het beginsel van hoor en wederhoor dit noodzakelijk is.

³⁶ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

³⁷ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

³⁸ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

gegeven van al zijn bewijsmogelijkheden. Het gaat erom dat voldoende bewijsmiddelen worden genoemd om de gronden van de vordering te staven, zodat de rechter en de wederpartij daarmee rekening kunnen houden bij hun inbreng in de procedure.³⁹ Dat de plichten in de artikelen 111 lid 3 en 128 lid 5 Rv niet zijn voorzien van een nietigheidssanctie, neemt niet weg dat de partij die informatie achter houdt grote risico's loopt. Het is van belang te voorkomen dat een partij zich gedraagt in strijd met de beginselen van een behoorlijke rechtspleging.⁴⁰ Echter, uit de wetsgeschiedenis en de literatuur volgt niet heel helder hoe volledig een partij dient te zijn in zijn plichten.⁴¹ Hier wordt meer invulling aan gegeven door de jurisprudentie.

De Hoge Raad heeft in diverse arresten reeds duidelijk gemaakt dat op een procespartij een spontane mededelingsplicht kan rusten ten aanzien van feiten die voor haar eigen standpunt ongunstig zijn, maar juist kunnen bijdragen aan het 'gelijk' van de wederpartij. Dit geldt in het bijzonder ten aanzien van feiten waarvan de procespartij die hiermee op de hoogte is, weet of behoort te weten dat de tegenpartij hiermee niet bekend is en wel mee bekend behoort te zijn.⁴² In *Tripels c.c/Masson*⁴³ is bepaald dat ook uit het materiële recht de verplichting kan voortvloeien dat de wederpartij informatie moet verschaffen teneinde diens recht te kunnen verwezenlijken. Wanneer een eisende partij niet de moeite heeft genomen om de gedaagde te benaderen en zij in hun dagvaarding vermelden dat zij de gedaagde niet hebben kunnen bereiken, betekent dit dat er geen verweer bekend is en dat deze dus ook niet weerlegd hoeft te worden.⁴⁴ Indien de gedaagde zijn bezwaren niet in de conclusie van antwoord uiteen zet en dus het aan zijn neus voorbij laat gaan, worden deze verweren verder niet behandeld.⁴⁵ Indien een partij liegt over het feit dat de gedaagde geen verweren heeft aangevoerd en tijdens de procedure duidelijk wordt dat de wederpartij dit wel degelijk heeft gedaan, kan de rechter ervoor kiezen geen waarde meer aan de stellingen van de eiser hechten en de vordering gelijk afwijzen.⁴⁶

Uit de jurisprudentie vloeit eveneens voort dat de eisende partij die een door de rechter gegeven herkansing om te voldoen aan de substantiëringsplicht en bewijsaandragplicht negeert, de rechter zijn vordering zal moeten afwijzen.⁴⁷ In sommige situaties kan worden overwogen dat er geen aanleiding bestaat om eiser alsnog de gelegenheid te bieden om aan de substantiëringsplicht te voldoen. Hierbij kan worden gedacht aan een procedure in kort geding⁴⁸, waarbij in beginsel op korte termijn duidelijkheid moet worden gegeven vanwege het spoedeisende karakter van deze procedure.⁴⁹ Indien een partij willens en wetens niet voldaan heeft aan haar substantiëringsplicht en zij willens en wetens foutieve informatie verstrekt, kan zij ook niet-ontvankelijk worden verklaard en worden veroordeeld in de proceskosten van het geding.⁵⁰ Het niet voldoen aan de substantiëringsplicht kan ten slotte ook leiden tot het passeren van het bewijsaanbod.⁵¹ Of er voldoende is gesteld, zal altijd

---

³⁹ M.L. Hendrikse, A.W. Jongbloed, *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2007.

⁴⁰ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

⁴¹ M.J.A.M. Ahsmann, 'Informeren, stellen en bewijzen: hoe is het er mee gesteld?', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2010-4, p. 359-373.

⁴² C.J.M. Klaassen, 'Spreken is zilver, zwijgen is fout', *Nederlands Juristenblad* 2002-30.

⁴³ HR 20 september 1991, *NJ* 1992.

⁴⁴ Hof Arnhem 27 juni 2004, *LJN* AS8331.

⁴⁵ Rb. Roermond 7 april 2004, *LJN* AO7594.

⁴⁶ Ktr. Leiden 14 januari 2004, *Prg.* 2004, 6199.

⁴⁷ Ktr. Zutphen 14 mei 2002, *Prg.* 2002, nr. 5887.

⁴⁸ Rb. Roermond (vzr.) 28 februari 2002, *LJN* AD 9606.

⁴⁹ M.L. Hendrikse, A.W. Jongbloed, *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2007.

⁵⁰ Rb. 's-Hertogenbosch 11 november 2009, *LJN* BK5649.

⁵¹ Hof Arnhem 8 december 2009, *JIN* 2010/83.

afhangen van de omstandigheden van het geval. Het betreft vaak een kwestie van waardering door de rechter. De rechter bezit hiervoor namelijk een grote discretionaire macht.⁵² Indien een partij in zijn dagvaarding zijn vordering nauwelijks onderbouwd, maar hier gebruik van maakt in zijn conclusie van antwoord in reconventie (door te reageren op een aantal stellingen van gedaagde in conventie in diens conclusie van antwoord in conventie) staat dit op gespannen voet met artikel 111 lid 3 Rv. Immers in een zo vroeg mogelijk stadium van de procedure moeten alle relevante feiten en gronden van het geschil worden aangevoerd. Deze gang van zaken is in strijd met de beginselen van een goede procesorde. De rechter heeft daarom in een dergelijke zaak besloten de stellingen van de eisers in conventie en tevens conclusie van antwoord in reconventie buiten beschouwing gelaten.⁵³ Uit bovengenoemde jurisprudentie blijkt dat het niet voldoen aan artikel 111 lid 3 Rv en artikel 128 lid 5 Rv grote gevolgen met zich mee kan brengen.

2.1.3 Verplichting tot het verschaffen van informatie ex artikel 22 en 88 Rv

Op grond van artikel 22 Rv kan de rechter in alle gevallen en in elk stadium van de procedure een partij bevelen bepaalde stellingen toe te lichten of bepaalde, op de zaak betrekking hebbende bescheiden, te overleggen. Partijen mogen dit slechts weigeren indien hier gewichtige redenen voor zijn. De rechter beslist of een dergelijke weigering rechtvaardig is. Wanneer de rechter bepaalt dat dit niet zo is, kan hij daarover de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. Artikel 88 Rv bepaalt dat een rechter te allen tijde een inlichtingencomparitie kan bevelen. Dit is een verschijning van procespartijen ter terechtzitting tot het geven van inlichtingen aan de rechter. De rechter kan uit een afgelegde verklaring, uit een niet-verschijning ter terechtzitting of uit een weigering om te antwoorden of het opgemaakte proces-verbaal te ondertekenen, eveneens de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. De informatieplichten die berusten in artikel 22 en artikel 88 Rv kunnen ook gecombineerd worden.⁵⁴ De rechter kan bijvoorbeeld gedurende de comparitie bevelen dat een partij bepaalde stukken overlegd. Nu de wetgeving uitgelegd is, zal ik overgaan tot bestudering van de Parlementaire Geschiedenis achter deze artikelen.

Volgens de wetgever mogen procespartijen weigeren bescheiden te overleggen indien zij hier gewichtige redenen voor hebben. Met dit laatste zinsdeel wordt onder andere bedoeld op vertrouwelijke informatie die niet in het openbaar mag komen. Is de weigering echter naar de mening van de rechter niet op haar plaats, dan zal hij daaraan de gevolgtrekking kunnen verbinden die hij geraden acht. Een partij die haar stellingen moet bewijzen, loopt het risico dat zij de procedure verliest wanneer zij verzuimt dit bewijs door middel van informatie te leveren. Het feit dat de desbetreffende informatie eventueel vertrouwelijk is, kan daaraan niet afdoen. De vertrouwelijkheid kan wel een aanleiding voor de rechter zijn om de zaak met gesloten deuren te behandelen of maar bepaalde personen tot de rechtszaal toe te laten. De rechter bepaalt uiteindelijk of er sprake kan zijn van gewichtige redenen om niet aan het bevel te voldoen. De rechter zal hierbij het gewicht van de redenen voor de weigering moeten afwegen tegen het belang dat recht kan worden gedaan op grond van de gevraagde gegevens. Bij het criterium gewichtige redenen moet volgende de wetgever in eerste instantie worden gedacht aan vertrouwelijke gegevens: gegevens betreffende de seksuele geaardheid, medische status, financiële positie, vertrouwelijke bedrijfsgegevens etc. De wetgever meende bij de oprichting van dit artikel dat er in de rechtspraak nader invulling zou worden gegeven aan dit

⁵² HR 18 december 1925, *NJ* 1926, p. 228-231.

⁵³ Rb. Zutphen 14 juli 2010, *NJF* 2010/374.

⁵⁴ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

criterium. Het woord ‘stellingen’ in artikel 22 Rv dient volgens haar overigens ruim te worden opgevat. Het kan namelijk ook gaan om een toelichting bij een stelling.⁵⁵ Wat betreft artikel 88 Rv spreekt de wet voor zich, schrijft de wetgever. De wetgever licht toe dat ‘ter terechtzitting verschijnen’ slechts in het kader van een fysieke verschijning wordt bedoeld en niet in die zin dat een partij zich stelt⁵⁶ bij de rechter.⁵⁷

In de literatuur speelt momenteel de vraag in hoeverre partijen en hun raadslieden de comparitie aangrijpen om de rechter informatie te verschaffen die zij van belang achten, dan wel gebonden zijn aan de beantwoording van de door de rechter of door de wederpartij (met goedvinding van de rechter) gestelde vragen.⁵⁸ De comparitie is, volgens verschillende auteurs, in ieder geval niet bedoeld om nieuwe standpunten naar voren te brengen of om voor het eerst op elkaars stellingen te reageren. Het moet een bespreking zijn ter precisering van het feitelijke materiaal om zo verschil tussen de processuele en materiële werkelijkheid te voorkomen, waarna de rechter mogelijkheid van een minnelijke regeling kan verkennen of zelfs vonnis kan wijzen.⁵⁹

De jurisprudentie betreffende artikel 22 Rv is weinig doorslaggevend, de essenties van de jurisprudentie zal ik hier kort weergeven. Partijen moeten stellingen toelichten of bescheiden overleggen indien dit in verband staat met het bepaalde geval dat zich voordoet.⁶⁰ De rechter kan overigens in elk stadium bevelen dat partijen stukken overleggen, zelfs tijdens het pleidooi.⁶¹ In Schelaas/Delta Lloyd⁶² en Yildiz/Jansen’s⁶³ werd duidelijk dat indien er stukken tijdens het geding worden aangebracht een partij het risico loopt dat, wanneer deze stukken een beletsel vormen voor de wederpartij om ter zitting van de inhoud daarvan kennis te nemen en daarop te reageren, de rechter op grond van een goede of behoorlijke rechtspleging kan bepalen dat de stukken buiten het geding blijven. De rechter moet afwegen of er gewichtige redenen zijn met betrekking tot de geheimhouding van bepaalde stukken of bepaalde inlichtingen. Hij zal die vraag niet kunnen beantwoorden zonder kennis te nemen van die stukken of die inlichtingen. De rechter mag dan ook verlangen dat de partij die zich op de gewichtige redenen beroept, daartoe medewerking verleent door uitsluitend hem ter vertrouwelijke kennisneming de desbetreffende inlichtingen te verstrekken of de stukken (eventueel alleen ter inzage) te verschaffen. Mocht de rechter na kennisneming tot het oordeel komen dat geheimhouding om gewichtige redenen gerechtvaardigd is, dan vervalt de verplichting tot het geven van die inlichtingen of het overleggen van die stukken.⁶⁴ Er zal altijd per geval moeten worden gezien door de rechter of er voldoende aanleiding bestaat om gebruik te maken van de in artikel 22 Rv discretionaire bevoegdheid.⁶⁵ Het is voorts belangrijk om op te merken dat het opvragen van ‘bepaalde

---

⁵⁵ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

⁵⁶ Een partij stelt zich bij de rechtbank wanneer zij zijn gedagvaard. Dit ‘stellen’ gebeurt merendeels door de advocaat van de wederpartij. Op deze manier is het voor het gerecht duidelijk dat de wederpartij ook deelneemt aan de procedure en kan de zaak op de rol worden gezet voor een conclusie van antwoord.

⁵⁷ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

⁵⁸ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht ‘Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

⁵⁹ M.J.A.M. Ahsmann, ‘Informeren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2010-4, p. 359-373.

⁶⁰ Rb. Amsterdam 28 oktober 2005, LJN AU3151.

⁶¹ HR 18 maart 1994, NJ 1994, 407.

⁶² HR 27 juni 1997, NJ 1998, 328.

⁶³ HR 22 november 1996, NJ 1997, 204.

⁶⁴ Hof Amsterdam 13 oktober 2009, LJN BK0003.

⁶⁵ Rb. Rotterdam 5 april 2006, LJN AV9821.

stukken' mag, het opvragen van 'alle op de zaak relevante stukken' is daarentegen niet toegestaan volgens het Gerechtshof Amsterdam.⁶⁶ De partijen hebben overigens geen vorderingsrecht op grond van artikel 22 Rv, slechts de rechter kan een nadere toelichting van partijen of overlegging van bepaalde stukken vorderen. Of de rechter van deze bevoegdheid gebruik maakt, is overgelaten aan zijn procesbeleid.⁶⁷

Met betrekking tot de inlichtingencomparitie (artikel 88 Rv) blijkt uit de jurisprudentie dat een partij soms niet op een geplande comparitie verschijnt. Het hoeft echter niet altijd per se negatief te zijn indien een partij niet op de comparitie verschijnt, gezien deze partij ook altijd nog hoger beroep kan aanspannen.⁶⁸

2.1.4 Exhibitieplichten ex artikel 843a en 843b Rv

Hij die daarbij rechtmatig belang heeft, kan op zijn kosten inzage, afschrift of uittreksel vorderen van bepaalde bescheiden aangaande een rechtsbetrekking waarin hij of zijn rechtsvoorgangers partij zijn, van degene die deze bescheiden ter zijner beschikking heeft of onder zijn berusting heeft. Deze informatieplicht staat vervat in artikel 843a Rv. Artikel 843b Rv biedt de mogelijkheid dat hij die een bewijsmiddel verloren heeft, deze van degene die de beschikking heeft over bescheiden die tot bewijs kunnen dienen (van enig feit waarop het verloren bewijsmiddel betrekking had of die zodanige bescheiden onder zijn berusting heeft) inzage, afschrift of uittreksel hiervan kan vorderen.

Artikel 843a en 843b Rv sluiten aan bij de verruiming van de processuele informatieplichten, zo blijkt uit de Parlementaire Geschiedenis. Het gaat hier volgens de wetgever niet alleen om documenten of geschriften, maar ook om foto's, films, geluidsbanden, computerbestanden enz. Wanneer een partij inzage verzoekt, moet er wel sprake zijn van een 'rechtmatig belang' alsmede dat het om 'bepaalde' bescheiden gaat. Met een dergelijke aanduiding in het artikel wordt het voorkomen dat er zogenaamde 'fishing-expeditions'⁶⁹ worden uitgevoerd door een partij. Partijen kunnen onder deze inzageplicht uitkomen indien zij hier gewichtige redenen voor hebben. De rechter moet volgens de wetgever daarbij oplettend zijn of een partij een onredelijk voordeel geniet of dat haar wederpartij evenzo nadeel lijdt doordat een bepaald (bewijs)stuk in de procedure niet (als bewijsmiddel) beschikbaar komt. De enkele interesse van een partij in een bepaald stuk is in ieder geval niet voldoende om hier inzage in te krijgen. Er is sprake van een behoorlijk rechtsbeding indien bewijs van de onderwerpelijke feiten redelijkerwijs ook langs andere wegen had kunnen worden verkregen, zoals door het horen van getuigen.⁷⁰

In de literatuur wordt beoogd dat artikel 843a Rv geen vrijbrief mag worden voor fishing-expeditions.⁷¹ Het gaat bij deze inzageplichten weliswaar niet om 'spontane informatieplichten', maar deze bepalingen illustreren wel dat het niet geheel vreemd is in het civiele proces dat een partij gehouden is informatie te verstrekken.⁷²

Uit de relevante jurisprudentie die ik hierboven heb uitgewerkt, volgt hoe er aan deze inzageplichten in de praktijk invulling moet worden gegeven. Een partij dient nauwkeurig te

⁶⁶ Hof Amsterdam 29 februari 1996, NJ 1997, 127.

⁶⁷ Hof Den Bosch 15 november 2005, JBPR 2006/52.

⁶⁸ Hof Arnhem 27 juli 2004, JBPR 2005/56.

⁶⁹ Een fishing-expedition is een onderzoek naar documenten in de hoop relevante informatie aan te treffen.

⁷⁰ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

⁷¹ Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

⁷² C.J.M. Klaassen, 'Spreeken is zilver, zwijgen is fout', *Nederlands Juristenblad* 2002-30.

specificeren welke stukken hij graag wil laten overleggen. De rechter kan anders een vordering in de zin van artikel 843a Rv niet opvatten als een vordering in de zin van dat artikel.⁷³ Niet elk opvragen van stukken is gelijk te stellen met een fishing-expedition leerde een uitspraak van de rechtbank 's-Hertogenbosch op 31 juli 2003.⁷⁴ In een uitspraak van de rechtbank Dordrecht op 23 juni 2004⁷⁵ heeft de rechter bepaald dat alleen stukken overlegd moeten worden die specifiek betrekking hebben op een geschil. Hiervoor kan een deskundige worden ingeschakeld om aan te geven welke documenten aan de door de rechtbank geformuleerde criteria voldoen (in casu betrof het onrechtmatig handelen). Dit is een praktische oplossing waarbij indirect de privacy niet verder wordt aangetast dan strikt nodig is. Uiteindelijk prevaleert waarheidsvinding toch boven de wettelijke geheimhoudingsplicht.⁷⁶ Als de aansprakelijkheid van een partij nog niet is vastgesteld, acht de rechter inzage in bepaalde stukken onnodig. Doordat er (nog) geen belang is bij de inzage, kan de vordering om inzage van stukken worden afgewezen van de vorderende partij en kunnen zij in de proceskosten worden veroordeeld.⁷⁷

2.2 Samenvattend

Uit dit hoofdstuk kan de conclusie worden getrokken dat de wetgever de bedoeling heeft gehad om met de informatieplichten bij te dragen aan een eerlijkere en snellere procesgang. Vanwege de ruime bepaling in de wet dat 'een rechter vrij is de gevolgtrekking te maken die hij geraden acht' indien de informatieplichten niet juist worden nageleefd, is de jurisprudentie met betrekking tot deze plichten zeer uiteenlopend. Ondanks de duidelijke bedoelingen van de wetgever zijn er nog weinig uitspraken van de Hoge Raad die uitsluiting geven over hoe ver de informatieplichten reiken. Uit de huidige rechtspraak kan geconcludeerd worden dat de omstandigheden van een geval afzonderlijk bekeken worden en dat deze een grote rol kunnen spelen bij de beoordeling van een zaak. De gevolgen van het niet-nakomen van de waarheidsplicht zijn zeer variërend, hier is ook veel jurisprudentie over. Duidelijk is ieder geval dat rechters een onbehoorlijke proceshouding niet tolereren. Uit de jurisprudentie omtrent de substantiëringsplicht en bewijsaandraagplicht volgt de conclusie dat een partij in een zo vroeg mogelijk stadium informatie volledig en op behoorlijke wijze kenbaar dient te maken, indien hij dit niet doet kan dit allerlei gevolgen met zich meebrengen. De verplichting tot het verschaffen van informatie op grond van artikel 22 en artikel 88 Rv heeft in de praktijk weinig problemen met zich meegebracht. Belangrijk is dat de informatie in een zo vroeg mogelijk stadium wordt verschaft, dat niet alle stukken kunnen worden opgevraagd en de rechter per geval bepaalt of er sprake is van gewichtige redenen voor een partij om bepaalde stukken niet te overleggen. Met betrekking tot de inzageplichten volgt dat fishing-expeditions uit den boze zijn. Alleen stukken hoeven overlegd te worden indien zij betrekking hebben op een bepaald geschil.

Het is nu in zoverre duidelijk wat processuele informatieplichten en de bedoelingen van de wetgever zijn alsmede wat de huidige jurisprudentie over de plichten in kaart brengt, echter hoe wordt de naleving van deze informatieplichten gewaarborgd? Hoe wordt in de praktijk 'de gevolgtrekking maken die hij geraden acht' nu verwezenlijkt? Hierover volgt meer in het volgende hoofdstuk.

---

⁷³ Hof 's-Hertogenbosch 15 november 2005, JBPR 2006/52.

⁷⁴ Rb. 's-Hertogenbosch op 31 juli 2003, LJN AI0663.

⁷⁵ Rb. Dordrecht 23 juni 2004, LJN AP3696.

⁷⁶ Rb. Arnhem 22 juli 2009, LJN BJ6320.

⁷⁷ Rb. Rotterdam 16 september 2009.

HOOFDSTUK 3 – Waarborgen voor naleving informatieplichten

In dit hoofdstuk beschrijf ik hoe de processuele informatieplichten uit het Rv worden gewaarborgd in de praktijk. Hiervoor worden de Gedragsregels⁷⁸ voor advocaten bestudeerd en zal er een opsomming volgen van de sancties die advocaten opgelegd kunnen worden indien zij de informatieplichten, die ik heb beschreven in hoofdstuk 2 van dit onderzoek, niet naar behoren naleven. Deze sancties vloeien voort uit de wet en de jurisprudentie. Ik zal toelichten wat de meest ingrijpende sancties precies inhouden, wat de consequentie van een dergelijke sanctie is en in welke gevallen deze sancties worden toegepast. Voor advocaten is het van belang om te weten welke waarborgen er zijn en welke sancties staan op het niet-nakomen van de informatieplichten, dit kan namelijk in grote mate bepalen hoe de advocaat zich gedurende het proces zal gedragen. Met een opsomming en uiteenzetting van bovenstaande probeer ik de advocatuur een stimulans te geven om zich behoorlijk te gedragen tijdens het proces en hun procesgedrag en proceshouding op zo juist mogelijke wijze aan te sturen zodat aan de eisen van een goede procesorde wordt voldaan.

3.1 Artikel 46 Advocatenwet en de Gedragsregels 1992

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan artikel 46 Advocatenwet en de Gedragsregels 1992. Hieruit vloeien de gedragsnormen voort waar advocaten hun proceshouding op dienen af te stemmen. Dit dienen zij te doen in het kader van hun beroepsopleiding en de eed die zij daarbij afleggen.⁷⁹

Aan het gedrag van een advocaat worden bepaalde eisen gesteld. Deze eisen bestaan al eeuwen, vastgelegd in reglementen van rechterlijke colleges en in stadsreglementen. Al vanaf de 15^e eeuw legt een advocaat de eed af dat hij zich fatsoenlijk zal gedragen.⁸⁰ Het gedrag van advocaten wordt aan de driedelige norm van artikel 46 Advocatenwet getoetst: de zorg voor de cliënt, het zich houden aan de verordeningen en het zich gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Vroeger had het geen uitleg nodig hoe advocaten zich diende te gedragen, de advocaat kwam uit een bepaalde, hogere laag van de maatschappij en daar heerste duidelijk, zij het ongeschreven normen waar men zich aan hield.⁸¹ Toen de Advocatenvereniging rond 1920 werd opgericht, werden er 'Ereregels' opgesteld. Ereregels werden Gedragsregels. Met de invoering van de Gedragsregels werd het accent verplaatst van het aanzien op de advocaat naar de bescherming van de cliënt. Het gaat hierbij om een stel regels die niet de kracht van een wet of verordening bezitten. Het betreffen opgetekende gewoontes en vastgelegde regels die van nature in de advocatuur leven en door advocaten als voor hen geldend ervaren worden.⁸² De Gedragsregels worden om die reden van tijd tot tijd getoetst en zonodig veranderd, geschrapt of vernieuwd. De laatste wijzigingen vonden plaats in 1992. De Gedragsregels vullen de open deelnormen van artikel 46 Advocatenwet in, ze helpen de tuchtrechter om deze normen uit te leggen. De tuchtrechter is niet aan deze regels gebonden, omdat de regels geen formele status hebben. Het spreekt echter vanzelf dat de tuchtrechter die moet vaststellen of een advocaat zich heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt, ten rade gaat bij de Gedragsregels. De Gedragsregels dienen namelijk als richtsnoer waarin de houding of het standpunt van een advocaat bepaald moet worden en de manier waarop hij hiervan rekenschap moet afleggen.⁸³

⁷⁸ Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011.

⁷⁹ Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011, p. 320.

⁸⁰ F.A.W. Bannier e.a., *Introductie in de advocatuur*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009.

⁸¹ J.H.C.Zwitsers-Schouten e.a., *Recht op tuchtrecht. 50 jaar Hof van Discipline*, Hof van Discipline 2003.

⁸² J.H.C.Zwitsers-Schouten e.a., *Recht op tuchtrecht. 50 jaar Hof van Discipline*, Hof van Discipline 2003 p.55.

⁸³ J.H.C.Zwitsers-Schouten e.a., *Recht op tuchtrecht. 50 jaar Hof van Discipline*, Hof van Discipline 2003, p. 55.

De Gedragsregels brengen dus normen onder woorden die naar de heersende opvatting in de kring der advocaten behoren te worden in achtgenomen bij de uitoefening van het beroep van advocaat. Een deugdelijke en zorgvuldige behandeling van de zaken is een eerste plicht van de advocaat. Tevens is een goede beroepsuitoefening een openbaar belang, de aan hem toegekende positie en voorrechten dienen op juiste wijze gebruikt te worden.⁸⁴

3.1.1 Nadere uiteenzetting Gedragsregels 1992

In de inleiding op de Gedragsregels staat het volgende: *“Bij het inachtnemen van het vorenstaande kan de advocaat worden geconfronteerd met een conflict van plichten. Hij zal dit met zorgvuldigheid moeten oplossen, in het oog houdende dat weliswaar behartiging van de hem toevertrouwde belangen van zijn cliënt de eerste taak is, doch dat hij deze taak dient te verrichten in overeenstemming met het openbaar belang bij een behoorlijke beroepsuitoefening, waarvoor een enkele maal zelfs het belang van zijn cliënt zal moeten wijken. Hulp bij het oplossen van deze conflicten zal de advocaat kunnen vinden in de vorm van advies van de deken. Daarom bepalen de gedragsregels in die gevallen, waarin een dergelijk conflict zich gemakkelijk kan voordoen, dat het advies van de deken behoort te worden gevraagd. Het spreekt vanzelf dat de advocaat vrij is, en er ook goed aan doet, om ook buiten die gevallen een dergelijk advies te vragen wanneer hij moeite heeft met het bepalen van zijn houding.”*⁸⁵

Of de Gedragsregels worden geacht dezelfde werking als een wet te hebben, verschillen de meningen. Dat de Gedragsregels voortvloeien uit een wettelijke norm, namelijk artikel 46 van de Advocatenwet, betekent volgens sommige auteurs niet dat deze dan ook de kracht van de wet hebben.⁸⁶ Immers het zijn slechts richtlijnen en geen bindende verordeningen.⁸⁷ Andere auteurs menen dat de Gedragsregels hierdoor wel hetzelfde effect als een wet ten gevolge hebben, immers de Gedragsregels zijn een uitvloeisel van een formele wet, namelijk de Advocatenwet.⁸⁸ Zowel in de inleiding op de Gedragsregels als in verschillende relevante artikelen uit de Gedragsregels wordt een juiste proceshouding benadrukt. De artikelen uit de Gedragsregels die hieronder worden opgesomd, zijn tevens waarborgen die toezien op het nakomen van de informatieplichten.

Regel 4

‘De advocaat behoort de hem opgedragen zaken zorgvuldig te behandelen’.

Hierbij kan worden verwezen naar de inleiding op de Gedragsregels. Deze regel moet een rol spelen bij de hantering van alle informatieplichten. Immers, alleen door het voldoen aan de informatieplichten, handelt een advocaat zorgvuldig.⁸⁹ De advocaat kan deze eis van deskundigheid niet serieus genoeg nemen. Het spreekt vanzelf dat een tekort schieten in deskundigheid het vertrouwen in de advocatuur schaadt.⁹⁰

Regel 9

‘1. De advocaat draagt volledige verantwoordelijkheid voor de behandeling van de zaak. De advocaat kan zich niet aan deze verantwoordelijkheid onttrekken met een beroep op de van zijn cliënt verkregen

⁸⁴ Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011.

⁸⁵ <http://www.advocatenorde.nl/wetenregelgeving/vademecum.asp> (laatst geraadpleegd op 21 januari 2011).

⁸⁶ J.H.C.Zwitser-Schouten e.a., *Recht op tuchtrecht. 50 jaar Hof van Discipline*, Hof van Discipline 2003.

⁸⁷ Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011, p. 320.

⁸⁸ Hof van Discipline, 13 september 2004, nr. 4049.

⁸⁹ <http://www.advocatenorde.nl/wetenregelgeving/vademecum.asp> (laatst geraadpleegd op 22 januari 2011).

⁹⁰ F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Advocatengedragsrecht*, Apeldoorn-Antwerpen: Maklu Uitgevers 2010.

opdracht. Hij mag evenwel geen handelingen verrichten tegen de kennelijke wil van de cliënt.

2. *Indien tussen de advocaat en zijn cliënt verschil van mening bestaat over de wijze waarop de zaak moet worden behandeld en dit geschil niet in onderling overleg kan worden opgelost, dient de advocaat zich terug te trekken.*

3. *Wanneer de advocaat besluit een hem verstrekte opdracht neer te leggen, dient hij dat op zorgvuldige wijze te doen en dient hij ervoor zorg te dragen dat zijn cliënt daarvan zo min mogelijk nadeel ondervindt.'*

Dit artikel speelt een evidente rol bij de bepaling van de reikwijdte van de informatieplichten. In hoofdstuk twee is al toegelicht dat een advocaat zich niet achter zijn cliënt kan verschuilen indien hij zich niet naar behoren gedraagt gedurende het proces.⁹¹ Deze regel verhoudt zich tot de waarheidsplicht conform artikel 21 Rv die toeziet op zowel de advocaat als op de cliënte op wie een spontane mededelingsplicht berust.

Regel 12

'1. Op brieven en andere mededelingen van de ene advocaat aan de andere mag in rechte geen beroep worden gedaan, tenzij het belang van de cliënt dit bepaaldelijk vordert, maar dan niet zonder voorafgaand overleg met de advocaat van de wederpartij.

2. *Indien dit overleg niet tot een oplossing leidt, dient het advies van de deken te worden ingewonnen voordat in rechte een beroep als vorenbedoeld wordt gedaan.'*

Dit artikel wordt nader uitgelegd onder *Regel 13*.

Regel 13

'Omtrent de inhoud van tussen advocaten gevoerde schikkingsonderhandelingen mag aan de rechter aan wiens oordeel of instantie aan wier oordeel de zaak is onderworpen, niets worden medegedeeld zonder toestemming van de advocaat van de wederpartij.'

De Gedragsregels 12 en 13 verbieden om de rechter wetenschap te verschaffen van de communicatie tussen advocaten onderling, tenzij het belang van de cliënt bepaaldelijk anders vordert. Als die communicatie het karakter van schikkingsonderhandelingen heeft, wordt ook voor dit 'tenzij' de ruimte weggenomen. Volgens de waarheidsplicht (artikel 21 Rv) en de substantiëringsplicht (artikel 111 Rv) is spreken dus een plicht, waar volgens deze Gedragsregels moet worden gezwegen. Deze plichten lijken onverenigbaar.⁹² De vraag is hier of de Gedragsregels moeten wijken voor de wet (Rv) gezien de Gedragsregels van lagere orde zijn. De rechtspraak en het *Vademecum*⁹³ bekrachtigen dat dit niet zo is, immers de gedragingen van advocaten worden getoetst aan artikel 46 Advocatenwet, welke toeziet op tuchtrechtspraak. Deze norm moet van hetzelfde wettelijke niveau worden beschouwd als het Rv.⁹⁴

Regel 30

'De advocaat dient zich te onthouden van het verstrekken van feitelijke gegevens waarvan hij weet, althans behoort te weten, dat die onjuist zijn.'

Uiteraard is dit het artikel bij het uistek wat betrekking heeft op de informatieplichten uit het Rv. De formulering zoals hierboven richt zich specifiek tegen het verstrekken van feitelijke informatie die,

⁹¹ C.J.M. Klaassen, 'Spreken is zilver, zwijgen is fout', *Nederlands Juristenblad* 2002-30.

⁹² Hof van Discipline, 13 september 2004, nr. 4049.

⁹³ Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011, p. 336-337.

⁹⁴ Hof van Discipline, 13 september 2004, nr. 4049.

naar de advocaat weet, onjuist is of die tot nader onderzoek noopt, alvorens zij wordt gepresenteerd.⁹⁵ Het kan gebeuren dat een advocaat in goed vertrouwen, afgaande op de cliënt, in een processtuk iets stelt wat later onjuist blijkt te zijn. Heeft de advocaat dan gelogen tegen de rechter? Is deze Gedragsregel geschonden? Niet voor wat betreft het weten dat de mededelingen onjuist zijn. Afgevraagd kan worden of een advocaat had behoren te weten dat de mate van waarheid waarin zijn cliënte iets door heeft gegeven groot is. Toch wordt een advocaat in dergelijke situaties al snel gestraft wegens het schenden van Gedragsregel 30.⁹⁶

Regel 37

‘Bij een tuchtrechtelijk onderzoek of een verzoek om informatie van de deken dat met een mogelijk tuchtrechtelijk onderzoek of een aan de deken opgedragen controle verband houdt is de advocaat tegen wie het onderzoek of de controle is gericht, verplicht alle gevraagde inlichtingen aanstonds te verstrekken, zonder zich op zijn geheimhoudingsplicht te kunnen beroepen, behoudens in bijzondere gevallen. De advocaat die overweegt zich op de aanwezigheid van een bijzonder geval te beroepen, overlegt met de deken.’

Deze gedragsregel heeft betrekking op een advocaat indien deze wordt onderworpen aan tuchtrechtspraak. Dit zou mogelijk een gevolg kunnen zijn indien hij zich niet aan de wet of de Gedragsregels houdt. Er wordt dan een onderzoek verricht waaraan een advocaat zijn volledige medewerking dient te verlenen. Immers het onderzoek zou zinloos zijn indien hij geen medewerking verleent. Het verlenen van medewerking bevordert daarnaast het vertrouwen in de advocatuur.⁹⁷ Deze regel doorkruist soms de geheimhoudingsplicht, de mededelingen die namelijk op grond van deze regel worden gedaan kunnen soms tot schade voor een cliënt leiden. Het voorkomen dat een advocaat aan zijn eigen veroordeling moet meewerken weegt ongetwijfeld zwaar, echter het algemeen belang van de samenleving bij een behoorlijk functionerende advocatuur staat daar tegenover. Het individuele belang tegenover het algemene belang. Het algemene belang dat een, voor een goede draaien van de rechtstaat nodige, advocaat haar roeping ook kan beantwoorden.⁹⁸

Nu is beschreven welke artikelen uit de Gedragsregels relevant zijn om de informatieplichten van advocaten tijdens een procedure te waarborgen, zal aan de hand van het tuchtrecht in de volgende paragraaf beschreven worden hoe deze waarborgen zich realiseren in de praktijk.

3.1.2 Tuchtrecht

Uit de Gedragsregels voor advocaten blijkt dat een advocaat zich als een behoorlijk advocaat dient te gedragen. Hij dient zich bijvoorbeeld te onthouden van het verstrekken van feitelijke gegevens waarvan hij weet, althans behoort te weten, dat die onjuist zijn. Ondanks de geheimhoudingsplichten die advocaten hebben, zou dit liegen of bedriegen niet rechtvaardigen.⁹⁹ Indien de Gedragsregels niet worden nageleefd, kan een advocaat of een andere procespartij een klacht indienen bij de Deken van

⁹⁵ <http://www.advocatenorde.nl/wetenregelgeving/vademecum.asp> (laatst geraadpleegd op 22 januari 2011).

⁹⁶ F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Advocatengedragsrecht*, Apeldoorn-Antwerpen: Maklu Uitgevers 2010.

⁹⁷ <http://www.advocatenorde.nl/wetenregelgeving/vademecum.asp> (laatst geraadpleegd op 22 januari 2011).

⁹⁸ F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Advocatengedragsrecht*, Apeldoorn-Antwerpen: Maklu Uitgevers 2010.

⁹⁹ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

de Orde in het arrondissement waar de advocaat tegen wie geklaagd wordt, is ingeschreven.¹⁰⁰ Deze zal de klacht onderzoeken en eventueel in de minne proberen te schikken. Indien dit niet mogelijk is, volgt een verdere procedure bij de Raad van Discipline. Wanneer de Raad de klacht gegrond oordeelt, kan zij een maatregel opleggen. Dit kan variëren van een waarschuwing, tot een berisping, een schorsing voor bepaalde tijd of een schrapping van het tableau. Tegen een maatregel staat geen appel open bij het Hof van Discipline, maar wel tegen de ongegrondheid van een klacht. Het doel van het tuchtrecht is om de integriteit van de beroepsgroep te bewaken en hiermee de belangen van een cliënt eveneens te beschermen.¹⁰¹ Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat via tuchtrechtspraak waarborgen bestaan om schendingen van de informatieplichten te voorkomen en te bestraffen. In de praktijk zijn er maar 90 zaken behandeld door de tuchtrechter, waarvan enkele zaken toezagen op het niet nakomen van informatieplichten.¹⁰² Vaak worden de klachten bij de Raad namelijk ongegrond verklaard.¹⁰³ Een enkele keer heeft een advocaat een waarschuwing gehad en is hij van het tableau geschrapt.¹⁰⁴

Uit bovenstaande kan worden afgeleid dat niet-naleving van de Gedragsregels kan leiden tot tuchtrechtspraak, ondanks dat de sancties uit het tuchtrecht niet vaak worden toegepast. Buiten tuchtrechtspraak om zijn er in de jurisprudentie eveneens waarborgen ontwikkeld die naleving van de informatieplichten kunnen bevorderen. Hierop zal ik in de volgende paragraaf ingaan.

3.2 Sancties

De Gedragsregels voor advocaten geven een eerste richtsnoer om de naleving van informatieplichten te waarborgen, andere waarborgen vloeien voort uit de wet (de informatieplichten in Rv) en de jurisprudentie. Uit de literatuur blijkt dat er bij advocaten nog regelmatig onduidelijkheden bestaan over wat nu van procespartijen bij de inrichting van hun processtukken mag worden verwacht.¹⁰⁵ Het toepassen van sancties wanneer niet aan processuele verplichtingen wordt voldaan, blijft namelijk een onduidelijke kwestie. De Gedragsregels bieden de advocaten hierbij onvoldoende houvast, het ontbreekt aan harde sancties in geval van niet-naleving van de informatieplichten.¹⁰⁶ In deze paragraaf zullen de sancties worden genoemd die voortvloeien uit de rechtspraak zoals besproken in hoofdstuk 2. Van deze sancties zal ik een aantal sancties uitvoeriger behandelen, deze zijn naar mijn inzicht het meest ingrijpend voor een procespartij. Ingrijpend in die zin dat de gevolgen groot zijn voor de advocaat en de rechtzoekende. Ik zal uitleggen wat deze sancties precies inhouden, wanneer deze worden toegepast en wat de consequenties van deze sancties zijn.

3.2.1 Sancties op niet-nakoming

Dat de rechter de gevolgtrekking kan maken die hij geraden acht is de ‘algemene’ sanctie die volgens de wet staat op het niet-nakomen van de informatieplichten.¹⁰⁷ Deze beschrijving laat veel ruimte over aan de rechter om hier inhoud aan te geven en om de jurisprudentie zich te laten ontwikkelen. Een schematisch overzicht van de verschillende sancties die uit de rechtspraak voortvloeien, volgt

¹⁰⁰ Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011, p. 31.

¹⁰¹ F.A.W. Bannier e.a., *Introductie in de advocatuur*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009, p. 93.

¹⁰² <http://tuchtrecht.overheid.nl/nieuw/advocaten> (laatst geraadpleegd op 30 maart 2011).

¹⁰³ Raad van Discipline 1 maart 2011, H. 126-2010, Raad van Discipline 21 maart 2011, *LJN* YA1445.

¹⁰⁴ Hof van Discipline 14 januari 2011, no. 5795, Hof van Discipline 14 januari 2011, no. 5781.

¹⁰⁵ M.J.A.M. Ahsmann, ‘Informeren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2010-4, p. 359-373.

¹⁰⁶ Redactie *Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht* ‘Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering’, *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

¹⁰⁷ Artikel 22 Rv, artikel 88 Rv

hieronder:

- a) de dagvaarding nietig verklaren;¹⁰⁸
- b) afwijzen van het gevorderde;¹⁰⁹
- c) een dwangsom opleggen;¹¹⁰
- d) aannemelijkheid van feiten extra kritisch bezien;^{111, 112}
- e) de stelling van de weigerachtige partij niet als juist aanvaarden;¹¹³
- f) strafrechtelijke aangifte doen naar aanleiding van (vermoedelijk) valse stukken;¹¹⁴
- g) proceskostenveroordeling opleggen;¹¹⁵
- h) de bewijslast van de nalatige partij bezwaren;¹¹⁶
- i) stellingen buiten beschouwing laten;¹¹⁷
- j) stellingen als niet juist aanvaarden;¹¹⁸
- k) bevelen om als nog stukken te overleggen;^{119, 120}
- l) omkering bewijslast ten gunste van de partij op wie de bewijslast rustte;¹²¹
- m) onderwerping aan tuchtrechtspraak;^{122, 123, 124}
- n) een partij niet-ontvankelijkheid verklaren;^{125, 126}
- o) het achterwege laten bewijsmiddelen;^{127, 128}
- p) een partij niet toelaten tot het leveren van tegenbewijs;¹²⁹
- q) het (ambtshalve) weigeren van een wijziging van de grondslag van de vordering;¹³⁰
- r) toewijzing van het gevorderde van een wederpartij;¹³¹
- s) herroepen beslissing.¹³²

¹⁰⁸ I. Giesen, 'De (pre)processuele mededelingsplichten in het civiele procesrecht en hun verhouding tot de bewijslastverdeling', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2002-4, p. 85-92.

¹⁰⁹ Rb Maastricht 23 september 2009, *LJN* BJ9117.

¹¹⁰ HR 18 mei 1979, *NJ* 1980, 213.

¹¹¹ I. Giesen, 'De (pre)processuele mededelingsplichten in het civiele procesrecht en hun verhouding tot de bewijslastverdeling', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2002-4, p. 85-92.

¹¹² H.M. ten Haaft, 'Kronieken', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2007-1, p. 14-17.

¹¹³ Rb. Deventer 20 februari 2003, *Prg.* 203, 6108.

¹¹⁴ HR 30 oktober 2001, *NJ* 2003, 202.

¹¹⁵ Rb. Maastricht 22 juli 2009, *LJN* BJ4377.

¹¹⁶ Rb. Maastricht 20 januari 2010, *LJN* BL 5516.

¹¹⁷ HR 27 juni 1997, *NJ* 1998, 328 en HR 22 november 1996, *NJ* 1997, 204.

¹¹⁸ Rb. Maastricht 31 maart 2004.

¹¹⁹ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

¹²⁰ HR 18 maart 1994, *NJ* 1994, 407.

¹²¹ HR 31 maart 2004, *LJN* AO6730.

¹²² H.M. ten Haaft, 'Knelpunten nieuw procesrecht', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2002-3, p. 62-67.

¹²³ H. van Katwijk, 'Wanneer wordt zwijgen liegen? En andere dwalingen', *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2007-3, p. 81-87.

¹²⁴ Rb. Assen 20 mei 2009, *LJN* BI4584.

¹²⁵ W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Uitgebalanceerd. Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands Burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2006.

¹²⁶ Rb. Den Bosch 11 november 2009, *LJN* BK 5649.

¹²⁷ M.J.A.M. Ahsmann, 'Informeren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2010-4, p. 364.

¹²⁸ HR 27 juni 1997, *NJ* 1998, 328 en HR 22 november 1996, *NJ* 1997, 204.

¹²⁹ Rb Alkmaar 16 september 2009, *LJN* BK2195.

¹³⁰ Noot mr. J.W. Westenberg bij Rb. Roermond 28 november 2007, *LJN* BC0427.

¹³¹ H.M. ten Haaft, 'Kronieken', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2007-1, p. 14-17.

¹³² M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten, D.J. Oranje, *Geschriften vanwege de vereniging corporate litigation 2005-2006*, Deventer: Kluwer 2006.

3.2.2 Meest ingrijpende sancties

Niet alle sancties, zoals deze hierboven zijn opgesomd, hebben even ingrijpende gevolgen voor een procespartij. Hieronder zal ik de sancties behandelen die naar mijn inzicht het meest ingrijpend zijn voor een procespartij of de mogelijke uitkomst van een procedure. Deze sancties worden in de volgorde weergegeven zoals ze in de paragraaf hierboven staan. Met deze uiteenzetting probeer ik duidelijk te maken welke risico's advocaten en partijen mogelijk lopen indien zij niet voldoen aan de processuele informatieplichten. Toegelicht wordt wat een sanctie precies inhoudt, wanneer deze wordt toegepast en wat de consequenties van een dergelijke sanctie zijn.

Een eerste ingrijpende sanctie voor een procespartij is dat een dagvaarding nietig verklaard kan worden door de rechter (sub a). Deze sanctie wordt toegepast op grond van artikel 120 Rv indien de dagvaarding niet voldoet aan de vereisten zoals deze uit de wet voortvloeien. De rechter zal een beroep op nietigheid van de dagvaarding alleen kunnen honoreren indien het gebrek van dien aard was dat de gedaagde daardoor in zijn belangen is geschaad, bijvoorbeeld doordat niet duidelijk is wat de eiser nu precies van gedaagde eist.¹³³ Wanneer de gedaagde erin slaagt dit aan te tonen, vindt de procedure geen doorgang. Een daaropvolgend gevolg is dat er een nieuwe dagvaarding moet worden uitgebracht of er moet een nieuwe zittingsdag gepland worden. De kosten die hieraan gebonden zijn, komen voor volledige rekening van de eiser.¹³⁴ Opmerking verdient dat deze nietigheid slechts betrekking heeft op de formaliteiten die aan de dagvaarding worden gesteld. Het niet voldoen aan de substantiëringsplicht wordt niet gesanctioneerd op straffe van nietigheid. De eis van nietigheid wordt in dit geval als een te zware sanctie gezien. Daarbij is invulling van het vereiste afhankelijk van de omstandigheden van het bijzondere geval, zodat een nietigheidssanctie niet op zijn plaats zou zijn.¹³⁵

Dat het niet naleven van de substantiëringsplicht niet kan leiden tot nietigheid van de dagvaarding, betekent niet dat er verder geen ingrijpende consequenties kunnen volgen indien deze informatieplicht niet wordt nageleefd. Uit de Kamerstukken volgt dat een rechter nieuwe feiten of bewijs kan weigeren indien in een eerder stadium van de procedure een desbetreffende mededelingsplicht is verzaakt (sub i en sub o).¹³⁶ Deze sanctie wordt ook wel toegepast indien artikel 21 Rv, namelijk de waarheidsplicht, is geschonden.¹³⁷ De gevolgen van deze sanctie zijn ingrijpend voor een procespartij, immers de gehele onderbouwing van diens vordering kan hierdoor wegvallen waardoor zij het risico loopt de procedure te zullen verliezen.

Wanneer een rechter wegens strijd met de goede procesorde de eisende partij niet toelaat tot de wijziging van haar eis, kan eveneens van een ingrijpende sanctie worden gesproken (sub q).¹³⁸ In de gebruikelijke procedure is het de eiser toegestaan, zolang de rechter nog geen eindvonnis heeft gewezen, haar eis of de gronden daarvan schriftelijk te veranderen of te vermeerderen (artikel 130 Rv). De wijzigingen kunnen zowel zien op de juridische als feitelijke grondslag van het gevorderde. Indien een partij deze mogelijkheid wordt ontnomen, kan zij nieuwe feiten die mogelijk hun standpunt nader onderbouwen, niet meer aan de rechter presenteren.¹³⁹ Een procedure zou hierdoor een hele andere wending aan kunnen nemen dan eiser oorspronkelijk had beoogd. Een groot gevolg zou kunnen zijn dat de procedure hierdoor wordt verloren.

---

¹³³ A.S. Rueb, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2007.

¹³⁴ HR 1 september 2006, NJ 2006, 481.

¹³⁵ A.I.M. van Mierlo, C.J.J.C. van Nispen, M.V. Polak, *Burgerlijke Rechtsvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2010.

¹³⁶ Kamerstukken II 1999/2000, 26 855, nr. 5, p. 51.

¹³⁷ HR 27 juni 1997, NJ 1998, 328 en HR 22 november 1996, NJ 1997, 204.

¹³⁸ HR 27 juni 1997, NJ 1998, 328 en HR 22 november 1996, NJ 1997, 204.

¹³⁹ Rb. Alkmaar 13 juli 2005, NJF 2005, 377.

Niet-naleving van de informatieplichten kan eveneens een nadelige invloed hebben op de bewijslast die mogelijk rust op een partij (sub h, l en o). Indien een verweer van gedaagde mogelijk niet weersproken wordt door de eisende partij, kan de rechter opdragen aan eisende partij om de onjuistheid van het verweer aan te tonen (artikel 150 Rv). De rechter kan in een zodanig geval ook de vordering aanstonds afwijzen wegens het niet weerspreken van een bekend verweer van de gedaagde.¹⁴⁰ Wanneer een partij zonder gewichtige redenen weigert een bevel van een rechter op te volgen, kan de rechter dit ten nadele van een partij uitleggen, er wordt dan gesproken van een processueel vermoeden waarbij de rechter op grond van een bepaald processueel feit – zoals niet voldoen aan de informatieplicht - een feit behoudens tegenbewijs aanneemt. Dit kan leiden tot een omkering van de bewijslast ten gunste van de partij op wie volgende de hoofdregel van artikel 150 Rv de bewijslast rustte.¹⁴¹ De rechter zal de stellingen van eiser over het causaal verband tussen de normschending en het ontstaan van schade voorshands bewezen achten behoudens tegenbewijs te leveren door gedaagde.¹⁴²

Op grond van artikel 22 Rv kan de rechter een partij verzoeken bepaalde bescheiden te overleggen. Indien een partij hier niet aan gehoorzaamt, kan de rechter aan deze verplichting een dwangsom verbinden (sub c).¹⁴³ Dit is een sterke en veelgebruikte prikkel die wordt gebruikt om nakoming van artikel 22 Rv te bevorderen. De dwangsom kan worden opgelegd op grond van artikel 163 lid 3 Rv. Buiten artikel 22 Rv verschaft de wet geen mogelijkheid om ambtshalve een dwangsom op te leggen. Dit kan in andere gevallen alleen op vordering van een wederpartij.¹⁴⁴ De gevolgen van een dwangsom zijn niet alleen dat de kosten hoog op kunnen lopen voor een procespartij, maar eveneens kan de rechter de weigering stukken te overleggen ten nadele van de partij in kwestie uitleggen. Dit kan grote nadelige gevolgen voor de uitkomst van een procedure hebben, zoals afwijzing van de vordering.¹⁴⁵

Indien een partij valse stukken overlegt op basis waarvan een partij tracht de rechter te misleiden en zijn gelijk te krijgen, kan de advocaat worden onderworpen aan tuchtrechtspraak. Dit is een ingrijpende sanctie voor een advocaat (sub m). In een dergelijk geval is de rechter bevoegd om aangifte te doen (artikel 161 Strafvordering) en heeft hij derhalve langs deze weg een sanctiemogelijkheid tegen bepaalde vormen van liegen en bedriegen. Aangifte mag worden gedaan indien de waarheidsvinding wordt belemmerd door het handelen van de advocaat. De aangiftebevoegdheid vormt een sanctie op het schenden van de waarheidsplicht.^{146, 147, 148} De mogelijke gevolgen van tuchtrechtspraak zijn reeds in 3.2.1 genoemd, namelijk een waarschuwing, een berisping, een schorsing voor bepaalde tijd of een schrapping van het tableau.

Een ingrijpende sanctie is voorts dat een rechterlijke beslissing kan worden herroepen (artikel 382 Rv) als deze berust op procedureel bedrog door de wederpartij of op stukken waarvan de valsheid later blijkt of als later blijkt dat de wederpartij stukken van beslissende aard heeft achtergehouden (sub

¹⁴⁰ Hof Arnhem 27 juni 2004, *LJN* AS8331.

¹⁴¹ A.I.M. van Mierlo, C.J.J.C. van Nispen, M.V. Polak, *Burgerlijke Rechtsvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2005.

¹⁴² W. Hugenholtz, W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009.

¹⁴³ Tweede Kamer, 1999-2000, 26 855, p.54.

¹⁴⁴ Artikel 611a Rv.

¹⁴⁵ P.A.M. Meijknecht, *Infrastructuur en hoofdbeginselen van burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2009.

¹⁴⁶ M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten, D.J. Oranje, *Geschriften vanwege de vereniging corporate litigation 2005-2006*, Deventer: Kluwer 2006.

¹⁴⁷ H.F.M. Hofhuis, C.M. Schrijnen, 'Aangifte door de rechter', *Trema* 2002, p. 130-134.

¹⁴⁸ HR 30 oktober 2001, *NJB* 2001, 1980.

s).¹⁴⁹ Herroeping komt er op neer dat de rechter die in laatste feitelijke instantie over de zaak heeft geoordeeld opnieuw uitspraak doet met herroeping in zoverre van het bestreden vonnis.¹⁵⁰ Dit kan allerlei drastische gevolgen hebben voor een zaak. Immers alles wat in werking is gezet na het vonnis, moet worden hersteld met terugwerkende kracht. Zo moeten vorderingen en betalingen ongedaan worden.¹⁵¹

Ten slotte is een laatste ingrijpende sanctie ten gevolge van het niet naleven van de informatieplichten uit Rv dat de vordering, zoals deze is vervat in de dagvaarding, wordt afgewezen door een rechter (sub b). Uit de jurisprudentie¹⁵² blijkt dat deze sanctie vaak wordt gehanteerd, met name op het moment dat een partij processueel wangedrag vertoont of een partij liegt. Dit is een ruim kader en om die reden is deze sanctie in de meeste gevallen te hanteren door een rechter. De sanctie is in de rechtspraak regelmatig toegepast wanneer er sprake bleek te zijn van innerlijke tegenstrijdigheden in een pleidooi van een partij. Ook bij raadselachtige gegevens of documenten is de vordering afgewezen.¹⁵³ De gevolgen spreken voor zich. Niet alleen is het doel van de procedure nutteloos geweest, maar eveneens worden er middels een procedure veel kosten gemaakt. Daarbij niet te vergeten dat een partij in de proceskosten van de wederpartij kan worden veroordeeld.

3.3 Samenvattend

Artikel 46 Advocatenwet en de Gedragsregels voor Advocaten 1992 leggen sterk de nadruk op de verplichting van een eerlijke proceshouding van advocaten. Verder dient een advocaat zich als een behoorlijk advocaat te gedragen. Om te waarborgen dat advocaten de informatieplichten nakomen, biedt tuchtrechtspraak verschillende maatregelen. Ondanks deze maatregelen, biedt het de advocatuur weinig handvatten. Het ontbreekt aan harde sancties in de wet, vooralsnog biedt de wet alleen de mogelijkheid om de rechter de gevolgtrekking te laten maken die hij geraden acht. In de jurisprudentie hebben zich inmiddels verschillende sancties ontwikkeld onder dit criterium, waarvan sommige sancties ingrijpender zijn dan andere sancties. Een duidelijke lijn die terug kan worden gezien, is dat veel gevolgen van het toepassen van de sancties kostengerelateerd zijn. Ondanks dat uit de jurisprudentie voortvloeit hoe de nakoming van informatieplichten kan worden gewaarborgd, laat dit nog steeds een aantal vragen onbeantwoord, met name met betrekking tot de rechtszekerheid. Dit leidt tot de volgende vraag, hoe verhouden de processuele informatieplichten zich tot de rechtszekerheid?

---

¹⁴⁹ HR 4 oktober 1996, NJ 1998, 45.

¹⁵⁰ M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten, D.J. Oranje, *Geschriften vanwege de vereniging corporate litigation 2005-2006*, Deventer: Kluwer 2006.

¹⁵¹ Hugenholtz, Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009.

¹⁵² Hof Arnhem 8 december 2009, JIN 2010/83, Hof Den Bosch 7 juli 2009, LJV BJ469, Rb. Amsterdam 25 juni 2008, NJF. 2008,358, Rb. Zwolle 29 maart 2005, JBPR 2005/61, Rb. Assen 18 maart 2009, LJV BI4584, Rb. Roermond 28 november 2007, JBPR 2008/24, Rb. Arnhem 27 juni 2008, LJV: BD5845, Rb. Assen 10 augustus 2010, NJF 2010/379, Rb. Maastricht 22 juli 2009, LJV BJ4377, Rb. Maastricht 23 september 2009, LJV BJ9117, Rb. Maastricht 14 oktober 2009, LJV BK1290, Rb. Rotterdam 16 september 2009, Rb. Maastricht 20 januari 2010, LJV BL5516.

¹⁵³ HR 18 mei 1979, NJ 1980, 213.

HOOFDSTUK 4 – Processuele informatieplichten & rechtszekerheid

De vraag die in mijn onderzoek centraal staat, luidt: *In hoeverre moeten de civiele processuele informatieplichten en de sancties op niet-naleving van deze plichten worden afgebakend om geen afbreuk te doen aan de rechtszekerheid en kan het Duitse civiele rechtssysteem hier aan bijdragen?* In hoofdstuk 2 zijn de informatieplichten van procespartijen (zoals deze zijn neergelegd in het Nederlandse civiele rechtssysteem) en hun huidige reikwijdte gepresenteerd. In hoofdstuk 3 zijn de waarborgen en sancties, om naleving van die informatieplichten te garanderen, besproken. In dit hoofdstuk zal nader ingegaan worden op de rechtszekerheid die een grote rol speelt bij de naleving van de informatieplichten. Ik zal eerst nader ingaan op het begrip ‘rechtszekerheid’ en de rol van deze rechtszekerheid in onze rechtscultuur bespreken. Vervolgens zal ik op grond van de bevindingen uit eerdere hoofdstukken toelichten waarom de rechtszekerheid mijns inziens in gevaar is en afbreuk wordt gedaan aan dit beginsel uit het gezichtspunt van procederende advocaten, de rechter en ten slotte de rechtszoekende. In aansluiting hierop besteed ik kort aandacht aan hoe de rechtszekerheid in het kader van de informatieplichten in het civiele recht alsnog kan worden gerespecteerd. Dit hoofdstuk speelt een belangrijke rol in mijn onderzoek, omdat het een toetsingskader voor de civiele processuele informatieplichten vormt.

4.1 Rechtszekerheidsbeginsel

De eisen van een goede procesorde zijn in de loop der tijd een steeds prominentere rol gaan spelen als bron van het burgerlijk procesrecht. Voor een ieder die het procesrecht wil kennen, is het van belang die eisen en de daaruit voortvloeiende regels te kennen.¹⁵⁴ De onduidelijkheid die bestaat omtrent de processuele informatieplichten en de manier waarop de rechter de niet-naleving maar mondjesmaat sanctioneert, leidt tot de vraag of er geen afbreuk wordt gedaan aan het rechtszekerheidsbeginsel. Ik veronderstel namelijk dat door de niet-naleving van de informatieplichten en de slechte sanctionering daarvan door rechters het gevaar bestaat dat procesdeelnemers maar ‘iets’ doen en hierdoor voor rechtszoekenden de rechtszekerheid niet wordt gewaarborgd. Een rechtszoekende behoort op grond van het rechtszekerheidsbeginsel een juridisch goed proces te krijgen. Een rechter dient zijn zaak op dezelfde wijze te behandelen als andere rechters in zulk soort zaken doen. Hierbij is de gedachte om willekeur in de rechtspraak tegen te gaan. De rechtspositie van de rechtszoekende moet voldoende duidelijk zijn. Aan de hand van de bestaande wettelijke regelingen zou duidelijk moeten zijn wat men van de kant van de rechter te verwachten heeft.¹⁵⁵ In onderstaande subparagrafen zal ik nader toelichten hoe ik denk dat de rechtszekerheid door de huidige wijze van (niet) sanctioneren in gevaar komt voor de rechtszoekende, ik zal dit tevens beredeneren vanuit het gezichtspunt van een rechter en een procederende advocaat.

4.1.1 Het perspectief van de advocaat

In mijn optiek wordt, indien de advocaat zich niet aan de informatieplichten houdt en hij niet of onvoldoende wordt gesanctioneerd door de rechter daarvoor, het rechtszekerheidsbeginsel op verschillende wijzen aangetast. In deze subparagraaf zal ik nader toelichten waarom ik meen dat de

---

¹⁵⁴ V.C.A. Linder, *De goede procesorde. Een onderzoek naar de betekenis van de goede procesorde als normatief begrip in het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2006, p.57.

¹⁵⁵ Van Wijk, Konijnenbelt & Van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Den Haag: Elsevier juridisch 2005.

rechtszekerheid uit het perspectief van de procederende advocaat wordt geschaad. Uiteraard staat de huidige wijze van sanctioneren door rechters hierbij centraal.

Uit de jurisprudentie en de literatuur blijkt dat niet duidelijk kenbaar en voorspelbaar is voor de procederende advocaat wat er gebeurt indien de informatieplichten niet of niet behoorlijk worden nageleefd. Dat een advocaat de informatieplichten niet (naar behoren) nakomt, is volgens mij vooral te wijten aan deze onduidelijke reikwijdte en de onduidelijke sanctionering bij het niet nakomen van de informatieplichten. Doordat advocaten zullen moeten inspelen op de nieuwe ontwikkelingen in het procesrecht en hier hun proceshouding en tactiek op aan zullen passen, lijkt het onvermijdelijk dat steeds meer uitspraken verder komen te staan van de werkelijkheid.¹⁵⁶ En dat is nou juist hetgeen de wetgever wilde voorkomen middels haar informatieplichten. Deze diende er juist zorg voor te dragen dat een geschil in een zo vroeg mogelijk stadium volledig helder en naar waarheid gepresenteerd wordt.

Ik kan mij tevens voorstellen dat de procederende advocaat het als problematisch ervaart dat niet duidelijk is hoe de kwaliteit en zorgvuldigheid van de informatieplichten worden gewaarborgd. Dit zal ik hier nader toelichten met een voorbeeld: Een belangrijke doelstelling voor de herziening van het burgerlijk procesrecht is om procedures te versnellen. De informatieplichten horen aan deze doelstelling bij te dragen, omdat deze er voor dienen te zorgen dat een geschil in een zo vroeg mogelijk stadium duidelijk wordt voor de rechter en procespartijen. Jongbloed¹⁵⁷ merkt naar mijn mening in dit kader terecht op dat het belang om een procedure sneller te laten verlopen ten koste van de zorgvuldigheid en de kwaliteit van de procedure kan gaan. Om dit nader te illustreren verwijst Jongbloed naar het voorbeeld waar een partij nieuwe gegevens in het geding brengt ten aanzien waarvan de wederpartij door de wijze of het late moment waarop de gegevens ingebracht worden, onvoldoende gelegenheid tot reactie heeft. De rechter kan hiertoe de gevolgtrekking maken die hij geraden acht, waaronder hij dus als sanctie kan besluiten af te zien van een extra schriftelijke of mondelinge ronde. Fundamenteel beschouwd wordt er hier inbreuk gemaakt op het beginsel van hoor en wederhoor,¹⁵⁸ omdat een partij de kans wordt ontnomen om nog te reageren op dergelijke stukken. Het beginsel van hoor en wederhoor ligt overigens niet alleen verankerd in artikel 19 Rv, maar ligt tevens vastgelegd in artikel 6 EVRM en is dus een fundamenteel beginsel. Door het niet voldoen aan dit beginsel, wordt vanuit de beleving van de advocaat de rechtszekerheid niet gediend. Door het ontnemen van de mogelijkheid van een partij om op processtukken te reageren, zal een procedure waarschijnlijk wel sneller verlopen. Echter, met de herzieningen van het burgerlijk procesrecht is waarschijnlijk niet bedoeld om afbreuk te doen aan het beginsel van hoor en wederhoor en de daarmee in verband staande rechtszekerheid in gevaar te brengen.

4.1.2 Het perspectief van de rechter

Niet alleen de advocaat zal strijd met het rechtszekerheidsbeginsel ervaren, maar eveneens komt de rechtszekerheid voor de rechterlijke macht door de huidige wijze van sanctionering in gevaar.

De rechter krijgt te maken met uiteenlopende kwesties door het bestaan van de verschillende informatieplichten. Welke afwegingen moet de rechter bijvoorbeeld maken bij de beoordeling of er voldoende invulling aan de informatieplichten is gegeven door de advocaten? Wanneer en hoe moet de rechter nu precies vaststellen of een partij voldoende heeft gesteld? En is het wel zo dat een rechter

---

¹⁵⁶ A.C. van Schaick, *Het Burgerlijk recht de baas?*, Deventer: Kluwer 2009.

¹⁵⁷ A.W. Jongbloed, *Beschouwingen over het nieuwe procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2001.

¹⁵⁸ A.W. Jongbloed, *Beschouwingen over het nieuwe procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2001, p. 30.

voorafgaand aan de comparitie, zoals wordt beoogd, een volledig dossier ter beschikking heeft?¹⁵⁹ Dan zou toch kunnen worden beredeneerd dat er niet voldaan is aan de informatieplichten, terwijl misschien toch alle informatie beschikbaar is gesteld door een advocaat. Het probleem voor de rechter is dat hij niet weet welke invulling hij moet geven aan de informatieplichten en welke afwegingen hij moet maken om te beoordelen of er (voldoende) voldaan is aan de informatieplichten. Hoe bovenstaande vragen moeten worden beantwoord, blijkt tot op heden veelal afhankelijk te zijn van hoe de rechter de wetgeving en de jurisprudentie interpreteert. Immers dit is hetgeen hem beschikbaar staat om te beoordelen of er voldoende aan de informatieplichten is voldaan. Men kan zich afvragen of dit wel strookt met het rechtszekerheidsbeginsel. Doordat er geen duidelijke of stelselmatige en consistente regels zijn wat betreft de informatieplichten bestaat het gevaar van een ongelijke behandeling van soortgelijke zaken door verschillende rechters, het gevaar van rechtsonzekerheid dus.¹⁶⁰ Dit is niet alleen direct een probleem voor een rechtszoekende, maar tevens voor een rechter. De rechter tracht er namelijk naar behoorlijk recht te spreken, maar wordt in zijn mogelijkheden door de huidige informatieplichten hiertoe beperkt.

Op basis van mijn onderzoek kan ik concluderen dat rechters strijd met de rechtszekerheid kunnen ervaren door de onduidelijke grenzen en onduidelijke richtlijnen voor sanctionering van de informatieplichten. Hoger beroep rechters kunnen mijns inziens ook gaan twijfelen of het rechtszekerheidsbeginsel wel wordt gediend. De rechters in het hoger beroep kunnen namelijk overbelast worden met zaken die in eerste aanleg afgedaan hadden kunnen worden, maar hier niet aan toe is gekomen door de niet-naleving van de informatieplichten. Dit zal ik hier verder uitleggen: De rechter kan er in eerste aanleg voor kiezen procespartijen na de comparitie niet meer aan het woord te laten komen, omdat hij zich voldoende voorgelicht acht¹⁶¹ of omdat de informatieplichten niet zijn nageleefd. Dit kan knelpunten meebrengen indien partijen incidenten (zoals vrijwaring, voeging, tussenkomst) willen opwerpen, waarvoor dan geen zitting meer beschikbaar is.¹⁶² Een probleem wat dus kan ontstaan, is dat deze kwesties worden doorgeschoven naar de appelrechter. Het leerstuk van de devolutieve werking houdt in dat de hele zaak door het appel en vanaf het moment dat dit is ingesteld wordt 'afgewenteld' op de hogere rechter en wordt onttrokken aan het oordeel van de lagere rechter. Er vindt een geheel nieuwe behandeling van de zaak plaats. Echter, is er wel sprake van een geheel nieuwe behandeling als in eerste aanleg iets niet is behandeld doordat niet aan de informatieplichten wordt voldaan? Dit lijkt mij een vorm van 'devolutieve werking' waar de gerechtshoven niet op zitten te wachten. Met name waar advocaten niet aan hun mededelingsplichten voldoen en zij het laten aankomen op het hoger beroep,¹⁶³ wordt er mijns inziens oprecht gevreesd dat de gerechtshoven overbelast worden. Een zaak zal niet volledig behandeld kunnen worden in het hoger beroep als in eerste aanleg door middel van een schending van de informatieplichten bepaalde zaken niet aan het licht zijn gekomen.¹⁶⁴ Hieruit valt af te leiden dat afbreuk wordt gedaan aan de rechtszekerheid, immers appelrechters krijgen een zaak voorgeschoteld waarin zij kwesties afhandelen die in eerste aanleg behandeld hadden kunnen worden.

---

¹⁵⁹ M.J.A.M. Ahsmann, 'Informereren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?' *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht*, 2010-9, p. 363.

¹⁶⁰ V.C.A. Linder, *De goede procesorde. Een onderzoek naar de betekenis van de goede procesorde als normatief begrip in het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2006, p.58.

¹⁶¹ Artikel 132 Rv.

¹⁶² L.P. Broekveld, 'Mogelijke knelpunten in hoger beroep', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging*, 2002-3, p.69.

¹⁶³ L.P. Broekveld, 'Mogelijke knelpunten in hoger beroep', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging*, 2002-3, p.69.

¹⁶⁴ H.W. Wiersma, 'Inhaalmanoeuvres van het burgerlijk procesrecht', *Nederlands Juristenblad*, 2002, p. 19.

Een volgende vraag is of het systeem van hoger beroep dan wel onverkort moet worden toegepast op partijen die in eerste aanleg, geheel of gedeeltelijk, in gebreke zijn gebleven met hun mededelings-, medewerkings- of hun bewijsaan draagplichten. Moeten zij nog de kans krijgen om de zaak te herstellen of mogen zij tot deze herziening niet zo makkelijk worden toegelaten?¹⁶⁵ Ik zou in eerste instantie zeggen van niet, omdat ik meen dat procespartijen gesanctioneerd moeten worden als ze niet voldoen aan de informatieplichten die op hen rusten. Dit zou echter weer afbreuk doen aan de bedoeling en de herstelmogelijkheid van het hoger beroep¹⁶⁶ en de rechtszekerheid uit het oogpunt van de rechtszoekende en de advocaat. Mijns inziens worden door de huidige formulering van de informatieplichten in de wet nog te veel vragen onbeantwoord gelaten voor de rechterlijke macht.

4.1.3 Het perspectief van de rechtszoekende

Dat het rechtszekerheidsbeginsel voor een rechtszoekende wordt gerespecteerd, acht ik van hoge waarde. Immers de rechtszoekende is vaak een leek op het gebied van procesrecht en mag verwachten dat doordat hij zich laat vertegenwoordigen door een advocaat, hij een juridische procedure doorloopt die aan de normen van een behoorlijke procesorde voldoet. In deze subparagraaf zal ik nader toelichten waarom ik meen dat er afbreuk wordt gedaan aan het rechtszekerheidsbeginsel voor de rechtszoekende doordat de rechter advocaten nauwelijks sanctioneert indien de informatieplichten niet of niet volledig worden nageleefd.

Kenbaarheid van het geldende procesrecht en daarmee de voorspelbaarheid van rechterlijke beslissingen is bepalend voor de rechtszekerheid van procespartijen.¹⁶⁷ Het stelt procespartijen in staat de sterkte of zwakte van hun positie in een procedure juist in te schatten en zij kunnen daardoor worden behoed voor onaangename verassingen en nodeloze kosten. Deze omschrijving van het rechtszekerheidsbeginsel voor een rechtszoekende blijkt echter niet in overeenstemming met de werkelijkheid. De sanctie voor schending van de informatieplichten die de wet de rechter aanreikt, namelijk dat hij de gevolgtrekking *kan* maken die hij geraden acht, blijkt een open norm te zijn die weinig houvast biedt. Uit de Parlementaire Geschiedenis is te achterhalen dat verschillende politieke partijen bij de herziening van het burgerlijk procesrecht al voorspelden dat deze sanctie te zacht en te vrijblijvend zou zijn voor procesdeelnemers en dat deze nadere concretisering vereiste.¹⁶⁸ In de praktijk lijkt het inderdaad wel om een vrijwel sanctieloze bepaling te gaan. Van het merendeel van de 'sancties' die voortvloeiden uit hoofdstuk 3, wordt maar zeer terughoudend gebruik gemaakt in de praktijk en vaak alleen als er duidelijk sprake is van strijd met de goede procesorde.¹⁶⁹ Eveneens bleek uit het vorige hoofdstuk dat tuchtrechtspraak naar aanleiding van schending van de informatieplichten zeer weinig voorkomt. Hoewel tuchtrecht en de sancties die voortvloeien uit hoofdstuk 3 zeer effectief zouden kunnen zijn, worden zij terughoudend toegepast door rechters. Ik meen op grond van voorgaande dat de waarborgen die zijn ontstaan niet diens doel bereiken en de proceshouding van advocaten weinig tot niet beïnvloed. Als er geen of slechts een zwakke sanctie wordt gesteld op de schending van de verplichting om de van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren, is de echte boodschap dat procespartijen niet al te zwaar aan die verplichting hoeven te tillen.¹⁷⁰ Nog

¹⁶⁵ L.P. Broekveld, 'Mogelijke knelpunten in hoger beroep', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging*, 2002-3, p.72.

¹⁶⁶ A. Hammerstein, 'Kroniek Hoger Beroep', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging*, 2002-2.

¹⁶⁷ A.C. van Schaick, *Het Burgerlijk recht de baas?*, Deventer: Kluwer.

¹⁶⁸ A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

¹⁶⁹ M.J.A.M. Ahsman, 'Informeren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?' *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht*, 2010-9, p. 364.

¹⁷⁰ A.C. van Schaick, *Het Burgerlijk recht de baas?*, Deventer: Kluwer 2009, p. 38.

erger is dat de rechtszekerheid voor een rechtszoekende hiermee niet wordt gediend. Enkele jaren geleden is er onderzoek verricht door een Rotterdamse gerechtssecretaris naar de werking van de substantiëringsplicht. Hieruit bleek dat in 66% van de gevallen de substantiëringsplicht niet naar behoren had gewerkt: de plicht werd niet, niet juist of niet geheel nageleefd of deze werd wel nageleefd alleen leverde nog niet het gewenste resultaat op.¹⁷¹ Uit dit onderzoek bleek eveneens dat de niet-nakoming van de substantiëringsplicht nauwelijks werd gesanctioneerd.¹⁷² Wat mag de rechtszoekende dan eigenlijk verwachten van de rechtspraak? De regels met betrekking tot de informatieplichten lijken vooral in belangrijke mate te staan of vallen met de welwillendheid van de rechter om naleving van de plichten te waarborgen.

Uit het vorige hoofdstuk bleek daarbij dat veel sancties kostengerelateerde gevolgen hebben voor de rechtszoekende. Hoe eerlijk is het echter dat de rechtszoekende niet alleen proceskosten betaalt, maar eventueel ook nog financieel benadeeld kan worden doordat diens advocaat de informatieplichten niet nakomt of de reikwijdte ervan niet kent. Doordat een advocaat bijvoorbeeld een informatieplicht niet naleeft, zou – zo blijkt uit voorgaande jurisprudentie – de vordering van de tegenpartij kunnen worden toegewezen. Eveneens kan een partij benadeeld worden doordat de rechter een dwangsom oplegt tot aan een informatieplicht is voldaan. De financiële gevolgen voor een rechtszoekende kunnen op deze wijze extreem hoog worden, onnodige kosten mijns inziens. De rechtspositie van de rechtszoekende wordt op deze wijze mijns inziens zo aangetast, dat dit afbreuk doet aan de rechtszekerheid die haar toekomt.

Doordat rechters en advocaten moeite hebben met invulling geven aan informatieplichten, wordt de rechtszoekende volgens mij het meest tekort gedaan. De rechtszoekende zou er namelijk op moeten kunnen vertrouwen dat een advocaat zijn belangen naar behoren verdedigd en hierbij de regels kent. Tevens moet de rechtszoekende erop kunnen vertrouwen dat een rechter rechtspreekt zoals mag worden verwacht in deze rechtstaat, namelijk dat er geen willekeur in de rechtspraak is en dat een rechtszoekende een redelijk vermoeden moet kunnen hebben hoe een procedure voor hem zal eindigen. Aan de hand van de wet zou duidelijk moeten zijn wat van de rechtszoekende en zijn advocaat wordt verwacht alsmede wat van de rechter kan worden verwacht omtrent de invulling en sanctionering van de informatieplichten.

4.2 De rechtszekerheid opnieuw garanderen

Mijns inziens worden door de huidige formulering van de informatieplichten in de wet nog te veel vragen onbeantwoord gelaten. Dat er afbreuk wordt gedaan aan het rechtszekerheidsbeginsel in verschillende opzichten, betekent niet dat de rechtszekerheid niet alsnog gerespecteerd kan worden. In deze paragraaf besteed ik hier kort aandacht aan. Tevens geef ik aan hoe en waarom ik een mogelijke oplossing zie in een toezichthoudend orgaan, namelijk een sanctierechter.

Door de open en vage formuleringen van de informatieplichten en een onvoldoende sanctionering van de schending van deze plichten door advocaten, is er verschil van mening mogelijk over het antwoord op de vraag welke feiten van belang zijn en hoe volledig stellingen moeten zijn. De wet en jurisprudentie kunnen door rechters en advocaten namelijk verschillend worden geïnterpreteerd. Gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor een procedure klinkt mooi, alleen waarom zou een partij, die in een rechtszaak wordt betrokken door een wederpartij, zich verantwoordelijk voelen voor het verloop van het proces? Achterliggende gedachte zou moeten zijn

---

¹⁷¹ T. Novakovski, 'Een functionele substantiëringsplicht: illusie of werkelijkheid?' *Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS* 2006-1.

¹⁷² T. Novakovski, 'Een functionele substantiëringsplicht: illusie of werkelijkheid?' *Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS* 2006-1, p. 4.

dat advocaten medeverantwoordelijk zijn voor de uitkomst van een geschil.¹⁷³ Advocaten houden er momenteel graag hun eigen processtrategie op na en nemen de informatieplichten niet al te serieus. Immers, aan harde sancties ontbreekt het in ieder geval.

Wellicht zouden meer concretere sancties en meer toezicht op het toepassen van deze sancties meer invloed op procespartijen kunnen uitoefenen. Dit zou in ieder geval de proceshouding van een advocaat meer sturen dan thans het geval is. De vaststelling en toepassing van het ongeschreven recht met betrekking tot de informatieplichten laat veel ruimte over voor de doorwerking van maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee gepaard gaande veranderende opvattingen in het recht.¹⁷⁴ Zo zijn er mijns inziens nog veel mogelijkheden om de rechtszekerheid opnieuw te garanderen.

Dat de rechters de niet-naleving van de informatieplichten niet of nauwelijks sanctioneren, kan mogelijk te maken hebben met de vrijblijvende formuleringen in de wet. Om de rechtszekerheid te garanderen zouden de *kan* bepalingen in de wet moeten vervangen worden door een *zal* bepaling: de rechter *zal* de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. Door de meer dwingende formulering wordt het proces efficiënt bevorderd en wordt de rechtszekerheid gewaarborgd. Mogelijke consequenties van niet-naleving van de informatieplichten zouden eveneens nader moeten worden geconcretiseerd. Vage formuleringen (zoals “de gevolgtrekking maken die hij geraden acht”) moeten worden vervangen door duidelijke sancties of waarborgen zodat procespartijen weten waar ze aan toe zijn en ook de rechter zich niet hoeft af te vragen wat hem bij niet-naleving van de informatieplichten te doen staat.¹⁷⁵ Door het verplicht hanteren van duidelijke sanctionering kan een rechter bijdragen aan de rechtszekerheid.¹⁷⁶ Eveneens zie ik een succesvolle oplossing in een toezichthoudend orgaan. Omdat ik hier uitvoeriger op in wil gaan, zal ik onderstaande subparagraaf hieraan wijden.

4.2.1 Toezicht

Toezicht op de naleving van informatieplichten lijkt mij een goede oplossing en een oplossing binnen handbereik voor de huidige problemen. Giesen heeft reeds eerder aandacht besteed aan het niet erg sterke waarborgensysteem in ons civiele recht.¹⁷⁷ In zijn optiek zouden in plaats van uitvoerig aandacht te schenken aan de lijst van mogelijke soorten sancties, de geschillen binnen een procedure over het gedrag van een ander en de sanctionering daarvan via een speciaal daartoe aangewezen sanctierechter moeten lopen. Het voordeel hiervan zou volgens hem zijn dat de sanctie niet door de rechter die inhoudelijk op de zaak zit uitgedeeld hoeft te worden, zodat deze gewoon ‘recht kan doen’ in de zaak die hij voor zich heeft. De ‘sanctierechter’ zou beslissen op klacht van een partij of op voordracht van de zaakrechter via een verkort traject over het al dan niet toepassen van een bepaalde sanctie van een bepaalde omvang. Omdat deze procedure dan gedurende de looptijd van de gewone

---

¹⁷³ D.H. Asser, J.B.M. Vranken, *Verantwoordelijk procederen*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 1999.

¹⁷⁴ V.C.A. Linder, *De goede procesorde. Een onderzoek naar de betekenis van de goede procesorde als normatief begrip in het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2006, p.485.

¹⁷⁵ T. Novakovski, ‘Een functionele substantiëringsplicht: illusie of werkelijkheid?’ *Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS* 2006-1, p. 11.

¹⁷⁶ H.M. ten Haaft, ‘Kronieken’, *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2007-1, p. 14-17.

¹⁷⁷ I. Giesen, ‘Balans-lezen. Reflecteren over sanctionering en zelfregulering naar aanleiding van het Eindrapport van de Commissie Fundamentele herbezinning Nederlands Procesrecht’, *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2006-4, p. 103-109.

zaak zou plaatsvinden, kan het ‘sanctie-incident’ spoedig worden afgewikkeld. De hoofdprocedure wordt dan als het ware niet beïnvloed door het incident.¹⁷⁸

Het idee van Giesen over een sanctierechter spreekt mij enorm aan. Graag geef ik nader invulling aan dit concept. Ten eerste meen ik dat het toezichtorgaan in dergelijke geschillen een rechter moet zijn. Immers, een rechter wordt geacht onafhankelijk en onpartijdig te zijn. De rechter kent, althans behoort alle ins en outs van het procesrecht te kennen. Ik sluit mij aan bij Giesen wanneer hij meent dat de gewone procedure niet vertraagd moet worden door een procedure die aanvangt omtrent de schending van een informatieplicht. Dat een rechter zich dus pas mengt in de zaak indien er een klacht door een partij of de zaakrechter is ingediend, lijkt mij een juiste opening van een dergelijke procedure. Om dit te verwezenlijken zou de benadering van een dergelijke sanctierechter kunnen worden opgenomen in de wet als incidentele vordering. Met het wezenlijke verschil dat indien een incidentele vordering tot de sanctierechter wordt ingesteld, de zaak niet tijdelijk van de rol wordt afgehaald, maar er juist een tweede gelijklopende procedure loopt naast de hoofdprocedure. Deze procedure dient echter korter van aard te zijn, zodat wanneer de bodemprocedure is afgelopen er niet nog beslist moet worden over een dergelijke informatieplichtsanctie. De tweede procedure zou moeten lijken op een kortgeding procedure waar er kortere termijnen gelden en geen aktes of conclusies worden genomen. Procesrechtelijk gezien meen ik wel dat de mogelijkheid van hoger beroep tegen een beslissing van de sanctierechter moet openstaan, dit met het oog op het beginsel van hoor en wederhoor. Het is echter niet de bedoeling dat er oneindig lange procedures worden gevoerd omtrent de schending van informatieplichten. Om die reden acht ik de mogelijkheid dat de rechter een bindende eindbeslissing mag geven een goede oplossing in dit perspectief. Tevens moet er beslist worden door de sanctierechter voordat er vonnis worden gewezen in de bodemprocedure.

Alvorens het creëren van een dergelijke sanctierechter als toezichthoudend orgaan, lijkt het mij niet overbodig om eerst een team van specialisten zich te laten buigen over de civiele processuele informatieplichten. Zoals de Commissie Fundamentele Herbezinning reeds heeft gedaan, zou een dergelijk team van specialisten een adviesrapport kunnen schrijven voor dergelijke sanctierechters. Dit adviesrapport zou de sanctierechters kunnen instrueren. Door het ontwikkelen en ontwerpen van sancties en richtlijnen, kan de rechtspraak in dergelijke geschillen kwalitatief verbeterd worden. Rechtsgelijkheid in gelijksoortige kwesties zou dan vanzelfsprekend moeten worden.

Een sanctierechter zou ten slotte ook de hoger beroep rechters kunnen ontlasten. In paragraaf 4.1.2 heb ik toegelicht hoe de informatieplichten een negatieve invloed kunnen hebben op de devolutieve werking van het hoger beroep. Een dergelijke sanctierechter zou een partij kunnen sanctioneren door het systeem van het hoger beroep niet meer volledig open te laten staan voor die partij. Een gevolg zou dan kunnen zijn dat een partij niet meer de kans krijgt om zijn zaak te herstellen in het hoger beroep.

4.3 Samenvattend

Door de huidige ‘open’ formulering van de informatieplichten in de wet blijven er tal van vragen onbeantwoord. Naar mijn mening heeft de wetgever een goed doel voor ogen, echter is dit plan nog niet helemaal afgewerkt. Immers de sanctie dat de ‘rechter de gevolgtrekking kan maken die hij geraden acht’ biedt weinig houvast en laat veel ruimte over aan de rechter en procespartijen. Het doel, om invloed te hebben op de proceshouding van een partij, wordt mijn inziens weinig gerealiseerd.

---

¹⁷⁸ I. Giesen, ‘Balans-lezen. Reflecteren over sanctionering en zelfregulering naar aanleiding van het Eindrapport van de Commissie Fundamentele herbezinning Nederlands Procesrecht’, *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2006-4, p. 103-109.

Wellicht zouden dwingendere bepalingen, concretere sancties of een dergelijke sanctierechter meer invloed op de proceshouding van een partij kunnen hebben. Bovendien doet de huidige wettelijke opzet afbreuk aan onze rechtszekerheid. Willekeur in de rechtspraak lijkt zonder duidelijke richtlijnen en waarborgen onvermijdelijk. Om die reden ziet het nadere toetsingskader van mijn onderzoek toe op een rechtsvergelijking. Deze rechtsvergelijking zal plaatsvinden met het civielrechtelijke systeem van Duitsland. Uit vooronderzoek blijkt namelijk dat het Duitse civiele rechtssysteem veel overeenkomt met het Nederlandse civiele rechtssysteem, met name het procesrecht. Wellicht kunnen de bevindingen die uit dit recht worden opgedaan, bijdragen aan de bewaring van onze rechtszekerheid. Hierover zal ik daarom meer aandacht besteden in het volgende hoofdstuk van mijn onderzoek welke tevens mijn onderzoek zal afsluiten.

HOOFDSTUK 5 - Een Duits perspectief

Uit mijn onderzoek in de voorgaande hoofdstukken kan geconcludeerd worden dat afbreuk wordt gedaan aan de rechtszekerheid doordat de processuele informatieplichten en de sanctionering daarvan hun doel niet of nauwelijks bereiken. Wellicht zouden concretere sancties en toezicht op de naleving van deze sancties meer invloed op de proceshouding van een partij kunnen hebben. In plaats van alleen op nationaal niveau naar oplossingen te zoeken, onderzoek ik ook op internationaal niveau naar hoe deze problemen mogelijk kunnen worden aangepakt. Immers uit rechtsvergelijkend onderzoek kan men leren van de manier waarop andere landen met procesrechtelijke leerstukken omgaan. Ik heb er voor gekozen om in dit hoofdstuk een rechtsvergelijking te maken met het civielrechtelijke systeem van Duitsland, omdat ik in mijn vooronderzoek kenmerken uit het Duitse recht tegenkwam die mij aanspraken om de in het vorige hoofdstuk besproken problematiek op te lossen. Als eerste zal ik zodadelijk het Duitse civiele procesrecht kort introduceren. Het is niet mijn bedoeling om in dit hoofdstuk het gehele Duitse civiele recht te weergeven, maar ik acht het wel van belang enkele belangrijke ontwikkelingen uit het Duitse recht te bespreken. Vervolgens zal ik onderzoeken of Duitse wetgeving wat betreft de informatieplichten voordelen heeft boven de wetgeving in Nederland. Ten slotte geef ik aan in hoeverre de rechtszekerheid in Nederland zou kunnen worden gediend met kenmerken uit het Duitse civiele recht.

5.1 Het burgerlijk procesrecht in Duitsland

Alvorens ik nader inga op belangrijke ontwikkelingen uit het Duitse civiele recht, zal ik eerst het Duitse civiele procesrecht kort introduceren. Na deze korte introductie zal ik aandacht besteden aan enkele belangrijke ontwikkelingen van het Duitse civiele procesrecht, omdat deze een efficiënter burgerlijk procesrecht hebben gerealiseerd

5.1.1 Korte introductie Zivilprozessrecht

Het Duitse burgerlijk procesrecht wordt aangeduid met de term ‘Zivilprozessrecht’¹⁷⁹ en is vastgelegd in de Zivilprozessordnung (hierna: ZPO), ofwel het burgerlijk wetboek van Rechtsvordering. Het ZPO bestaat sinds 1 oktober 1879 en dekt bijna het gehele civiele procesrecht, een rechtszoekende hoeft zelden andere wetten te raadplegen. Het Duitse burgerlijk procesrecht zoals dat tot 2002 gold, week op een aantal punten af van het Nederlandse procesrecht. Deze punten zagen voornamelijk op de *Beinbringungsgrundsatz*.¹⁸⁰ De *Beinbringungsgrundsatz* houdt in dat procespartijen de feiten moeten aandragen die (na gegrond te zijn bevonden) tot de gewenste rechterlijke uitspraak moeten leiden. Deze verplichting werd in Nederland in 2002 pas geconcretiseerd in de inlichtingenplicht van artikel 21 Rv en de substantiërings- en bewijsaandraagplicht van artikel 111 lid 3 en artikel 128 lid 5 Rv. In Duitsland was al veel langer sprake van een *vollständige Pflicht zur Wahrhaftigkeit* die een *Mitwirkungs und Förderungspflicht* impliceert.¹⁸¹ Het Duitse recht toont overigens veel procesrechtelijke overeenkomsten met het Nederlandse recht. Niet alleen is het Duitse wetboek van Rechtsvordering gelijksoortig opgebouwd als het Nederlandse wetboek van Rechtsvordering,¹⁸² maar

¹⁷⁹ H.F.E. Montrée, ‘Naar waarheid procederen. Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels’, *Executief* 2005-5, p. 74.

¹⁸⁰ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

¹⁸¹ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

¹⁸² ZPO.

zo kent het Duitse recht ook een waarheidsplicht (artikel 138 ZPO) waarbij procespartijen verplicht zijn de rechter volledig en naar waarheid te informeren over de voor de beslissing relevante feiten. Eveneens bestaat er een substantiërings- en bewijsaandragplicht (artikel 253 ZPO) in het Duitse recht. Kernelement van het Duitse procesrecht is wel de geconcentreerde mondelinge behandeling op één zitting (de *Haupttermin*). De bedoeling hiervan is dat de zaak in haar geheel aan bod komt, met toelichting, opheldering van onduidelijke juridische en feitelijke kwesties en met bewijslevering. Aan het einde van de zitting dient de zaak in beginsel gereed te zijn voor een beslissing. Dit streven is niet realiseerbaar zonder goede voorbereidingen zoals de *Prozessförderungspflicht*.¹⁸³ Hierover volgt meer in de volgende subparagraaf.

5.1.2 Ontwikkelingen die tot het hedendaagse civiele recht hebben geleid

In Duitsland is het civiele procesrecht in 2002 gewijzigd met een vergelijkbaar doel als in Nederland: een moderner, minder formeel, toegankelijker, sneller en efficiënter burgerlijk procesrecht creëren.¹⁸⁴ Vóór deze recente wijziging zijn er een reeks van interessante ontwikkelingen geweest die hebben geleid tot het hedendaagse Duitse civiele recht. Hieruit blijkt dat in Duitsland informatieplichten al vroeg een centrale rol speelde. Deze ontwikkelingen zal ik hieronder samenvatten.

In het Duitse civiele recht trad in 1879 een nieuw proces in, het *Zivilprozessrecht*. Het karakter van dit proces werd echter als problematisch ervaren, er waren namelijk weinig effectieve mogelijkheden voor de rechter om de, al dan niet door procespartijen gewilde, verdragen het hoofd te bieden.¹⁸⁵ Dit laatste vormde een groot probleem in het Duitse recht, voor zowel advocaten, rechters en rechtszoekenden. Procedures duurde namelijk oneindig lang. Er ontstond een reeks van hervormingen die moesten afrekenen met de als te lang ervaren duur en het formalisme van het proces.¹⁸⁶ Zo gaf de *Emminger Novelle*¹⁸⁷ uit 1924 de rechter meer mogelijkheden om het proces te sturen, onder meer door de bevoegdheid om ambtshalve te laat ingebrachte verdragen of stellingen buiten beschouwing te laten. Een wetswijziging uit 1933 voerde behalve de waarheidsplicht tevens de *Prozessförderungspflicht* in. Deze plicht hield voor procespartijen in dat zij moesten meewerken aan het op efficiënte wijze voeren en tot een afloop brengen van de procedure. Tevens kreeg de rechter de plicht opgelegd om het proces spoedig te doen laten verlopen.¹⁸⁸ Na deze vernieuwingen volgden er nog verdere belangrijke hervormingen. Deze hervormingen werden tot uitdrukking gebracht middels de *Vereinfachungs novelle* uit 1976. Het doel van deze wetswijziging was om tot een nieuwe verdeling te komen van de verantwoordelijkheden in het proces: het *Ambtsbetrieb*, de aansturing van de instructie door de rechter moest versterkt worden.¹⁸⁹ De rechter diende in het vervolg nog strenger dan voorheen erop toe te zien dat stellingen of verdragen tijdig werden aangevoerd en ze anders buiten beschouwing te laten. De *Prozessförderungspflicht* werd als het ware versterkt. Deze laatste

---

¹⁸³ D.H. Asser, J.B.M. Vranken, *Verantwoordelijk procederen*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 1999, p. 39.

¹⁸⁴ H.F.E. Montrée, 'Naar waarheid procederen. Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels', *Executief* 2005-5, p. 74.

¹⁸⁵ W. Brehm, 'Arbeitsteilung zwischen Gericht und Anwalt-eine ungenutzte Chance', *Anwaltsblatt* 1983, p. 196.

¹⁸⁶ R. Verkijk, 'Rechter en advocaten in de Principles of civil procedure en daarbuiten', *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2009-2.

¹⁸⁷ Wetswijziging

¹⁸⁸ P. Gottwald, *Zivilprozessrecht*, München: Verlag C.H. Beck 2004.

¹⁸⁹ R. Verkijk, 'Rechter en advocaten in de Principles of civil procedure en daarbuiten', *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2009-2, p. 67.

wetswijziging bracht ook met zich mee dat de rechter de procespartijen duidelijk moest maken waar hij naar toe wilde, zodat procespartijen zich daar efficiënter op konden richten.¹⁹⁰

In de laatste belangrijke hervorming van het Duitse procesrecht in 2002 werd de rol van de rechter nogmaals versterkt middels artikel 139 ZPO. Van procespartijen wordt op grond van dit artikel verwacht dat zij met grote zorgvuldigheid bijdragen aan een betere feitenvaststelling. Van de rechter werd verwacht dat hij hen hiertoe aanmoedigt, onder meer door openheid te geven over zijn opvattingen over de zaak.¹⁹¹ Deze openheid behoort hij gedurende het hele procedure te geven. De bedoeling van artikel 139 ZPO is dat de zaak tot een beter resultaat van de procedure zal leiden en er ook grotere tevredenheid van procespartijen zal ontstaan. Ten slotte zijn met de laatste hervorming de regels voor het hoger beroep in het Duitse recht ook strenger geworden. Dit omdat appelrechters overbelast werden met zaken. Door de strengere regels wordt meer inhoudelijke sturing van de rechter in eerste aanleg vereist. Meer sturing wordt nodig geacht om te voorkomen dat advocaten de rechter in eerste aanleg met alle mogelijke verweren en stellingen zal overladen, gezien zij maar één kans krijgen om hun posities te betrekken en te verdedigen.¹⁹² De rol van artikel 139 ZPO komt hier weer duidelijk terug.

Bovengenoemde hervormingen in het Duitse civiele recht kenmerken zich door een grote verandering in de opvatting over de leiding van het proces. De leiding van het proces lag voorheen geheel in de handen van de advocaten. De rechter én procespartijen zijn nu echter gebonden aan de *Prozessförderungspflicht* die de rechter moet handhaven. Deze wijzigingen blijken in belangrijke mate een reactie op de procesvoering door advocaten te zijn, verondersteld werd namelijk dat zij het proces moedwillig zouden vertragen en dat advocaten het niet zo nauw namen met de waarheid.¹⁹³ Stürner merkt in dat kader op dat de versterking van de rol van de rechter daarom een reactie is op het falen van advocaten om hun cliënten adequaat te vertegenwoordigen is geweest.¹⁹⁴ De versterking van de rol van de rechter in het proces en de toename van diens verplichtingen om aanwijzingen te geven voor een goede procesvoering dient volgens hem niet in de eerste plaats een efficiënter proces, maar ook het belang van individuele partijen. Zij hebben namelijk bescherming nodig tegen hun eigen onwetendheid op juridisch terrein, maar ook tegen het falen van hun advocaat.¹⁹⁵

Uit bovenstaande kan worden afgeleid dat het burgerlijk procesrecht in Duitsland meerdere ontwikkelingen heeft ondergaan. Deze ontwikkelingen hebben als doel gehad om het civiele recht en de werking daarvan te bevorderen. Hierbij heeft de medewerkingsplicht van partijen en de actieve houding van de rechter centraal gestaan. Doel hiervan is geweest om een procedure sneller te laten verlopen doordat de kern van het geschil in een vroeg stadium duidelijk wordt. Tevens is het doel geweest om een procedure zoveel mogelijk in eerste aanleg te concentreren. In het Nederlandse recht heeft de rechter een meer passieve rol, de rechter behoort lijdelijk te zijn op grond van het beginsel van partijautonomie (artikel 24 Rv). Ondanks dat de rechter wel een soort regiefunctie heeft, is deze veel minder actief dan in Duitsland. Nu ik deze ontwikkelingen uiteen gezet heb, wil ik nader ingaan op

---

¹⁹⁰ R. Verkijk, 'Rechter en advocaten in de Principles of civil procedure en daarbuiten', *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2009-2, p. 67.

¹⁹¹ J. Albers, P. Hartmann, *Zivilprozessordnung*, München: Verslag C.H. Beck 2005.

¹⁹² R. Verkijk, 'Rechter en advocaten in de Principles of civil procedure en daarbuiten', *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2009-2, p. 68.

¹⁹³ M. Vollkommer, 'Die lange Dauer der Zivilprozesse und ihre Ursachen', *ZZP* 1968, p. 109.

¹⁹⁴ R. Stürner, 'Die Stellung des Anwalts im Zivilprozess', *Juristenzeitung* 1986, p. 1089.

¹⁹⁵ R. Verkijk, 'Rechter en advocaten in de Principles of civil procedure en daarbuiten', *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging* 2009-2, p. 68.

enkele informatieplichten en andere regels uit de Duitse ZPO. Tevens zal ik daarbij toelichten of deze ons Nederlandse procesrecht zouden kunnen aanvullen.

5.2 Duitse wetgeving interessant voor Nederland?

Bij de verbeteringen in het Duitse civiele recht stond de zoektocht naar middelen, om zo vroeg mogelijk in de procedure de feitelijke en juridische kaders van het geschil vast te kunnen stellen, centraal.¹⁹⁶ Hierboven zijn al kort enkele informatieplichten uit het Duitse procesrecht die de ontwikkelingen met zich meebrachten genoemd. Gezien het Duitse civiele recht gelijkenis toont met ons civiele recht, zal ik in deze paragraaf nader ingaan op enkele Duitse informatieplichten en andere wetgeving die relevant zou kunnen zijn voor Nederland. Ik zal grondiger ingaan op de onderzoeksplicht van de rechter (de *Hinweispflicht* uit artikel 139 ZPO), de *Güteverhandlung* (artikel 278 en 279 ZPO) en de *Präklusion* (artikel 296 ZPO). Sommige zijn reeds in 5.1.2 genoemd, echter nog niet uitvoerig genoeg toegelicht. Eveneens zal ik in de volgende subparagrafen ingaan op de beperkte weg naar het hoger beroep. Niet alleen zal ik een en ander toelichten, eveneens geef ik aan waarom ik meen dat deze wettelijke regelingen wat voor ons Nederlands civiele systeem zouden kunnen betekenen. Omdat de onderzoeksplicht van de rechter zoals vastgelegd in artikel 139 ZPO mijn onderzoek op veel punten steunt, zal ik als eerste hier een aparte subparagraaf aan wijden.

5.2.1 De Hinweisplicht van artikel 139 ZPO

In het kader van mijn onderzoek vind ik artikel 139 ZPO het meest interessant. Uit dit artikel vloeit de onderzoeksplicht van de rechter voort. Middels dit artikel wordt vanaf het begin van de procedure de rechtsstrijd geconcentreerd op essentiële punten die beslecht dienen te worden. Hierdoor behoort een procedure inzichtelijker te worden en daarbij kan de rechter de vinger aan de pols houden voor de termijnbewaking. Zo dreigt er geen nodeloze vertraging van de procedure.¹⁹⁷

Artikel 139 ZPO bepaalt dat de rechter verplicht is te bewerkstelligen dat de procespartijen zich over de feiten en de juridische waarde van de zaak uitlaten, hun stellingen eventueel aanvullen en bewijsmiddelen noemen. Daartoe dient hij de feitelijke en juridische aspecten van het geschil met de procespartijen te bespreken en vragen te stellen om een en ander vast te stellen. De rechter dient er kort samengevat voor te zorgen dat de zaak uitputtend wordt besproken.¹⁹⁸ Vervolgens moet hij de zijns inziens er toe doende gezichtspunten blootleggen en er uiteraard ook voor zorgen dat de procespartijen daarop kunnen reageren.¹⁹⁹ Dit laatste valt onder de *Hinweispflicht* van de rechter. Deze plicht is bedoeld om te verhinderen dat een partij benadeeld wordt in haar rechtspositie en dat beslissingen die als een verrassing voor een partij komen, worden vermeden.²⁰⁰ Indien er punten zijn die een rechter anders ziet dan procespartijen, moet hij de procespartijen daarop wijzen. De rechter dient de *Hinweis* zo spoedig mogelijk te geven en schriftelijk vast te leggen. Opvallend is dat het er bij artikel 139 ZPO uitdrukkelijk gaat om een advies-of waarschuwingsplicht van de rechter, niet om een discretionaire bevoegdheid.²⁰¹

---

¹⁹⁶ J.B.M. Vranken, 'De radicale vernieuwing', *Nederlands Juristenblad* 1999, p. 1880.

¹⁹⁷ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

¹⁹⁸ I. Giesen, 'De (pre)processuele mededelingsplichten in het civiele procesrecht en hun verhouding tot de bewijslastverdeling', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging* 2002-4, p. 90.

¹⁹⁹ I. Giesen, 'De (pre)processuele mededelingsplichten in het civiele procesrecht en hun verhouding tot de bewijslastverdeling', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging* 2002-4, p.90.

²⁰⁰ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

²⁰¹ H.J. Musielak, *Grundkurs ZPO*, München: Beck 1998.

Uit artikel 139 ZPO blijkt dat de rechter een leidende rol heeft, niet alleen de regie ligt in zijn handen zoals in ons procesrecht. Een dergelijke regel kent het Nederlandse burgerlijk procesrecht niet, omdat dit in strijd zou zijn met de vereiste lijdelijkheid van de rechter en dus strijd met het beginsel van partijautonomie (artikel 24 Rv) zou opleveren. Toch lijkt de actieve rol van de rechter een goed idee om procespartijen in ons procesrecht op een juiste manier te sturen. De procedure in eerste aanleg wordt namelijk versterkt doordat de rechter zich op wezenlijke punten zou concentreren. Doordat de rechter actiever moet optreden, komen onduidelijkheden en misverstanden eerder aan het licht. Het risico dat de rechter uitgaat van onjuiste feiten en omstandigheden wordt hierdoor verkleind.²⁰² Door het handhavend optreden van de rechter wordt het rechtsbelang van de rechtszoekende gediend.

5.2.2 De Güteverhandlung, de Präklusion en het hoger beroep

De *Güteverhandlung* uit het Duitse recht is in mijn optiek ook interessant voor het Nederlandse recht. Middels dit instrument kan een geschil in een vroeg stadium duidelijk vorm worden gegeven. De *Güteverhandlung* uit artikel 278 en 279 ZPO is te vergelijken met de Nederlandse schikkingscomparitie. De rechter dient in elke fase van het geding op de mogelijkheid van een schikking van de zaak bedacht te zijn. Om dit nader te stimuleren, dient in Duitsland aan de mondelinge behandeling van een procedure een *Güteverhandlung* vooraf te gaan. De rechter dient de partijen in persoon voor deze schikkingspoging uit te nodigen en indien zij verschijnen te horen. Indien een van de partijen niet verschijnt of de schikkingspoging niet slaagt, dient onmiddellijk de normale mondelinge behandeling te worden gevolgd. Daarbij dient de rechter overigens nog steeds op een schikkingspoging bedacht te zijn.²⁰³ Het opnemen van een dergelijke verplichte schikkingsonderhandeling lijkt mij niet overbodig in ons civiel procesrecht. Door het opnemen van een dergelijke verplichting kan een geschil reeds voor een comparitie opgelost worden. De rechtszoekende wordt niet alleen actief bij de procedure betrokken, daarbij kan worden voorkomen dat de procedure wordt voortgezet of onnodig lang zal duren en er dus onnodige kosten worden gemaakt. Een gevolg is ook dat de rechterlijke macht minder belast wordt als een zaak in een vroeg stadium wordt afgedaan.

In het Duitse recht is eveneens een belangrijk kernelement de *Präklusion*. De *Präklusion* houdt in dat indien procespartijen een termijn hebben overschreden - waarbinnen zij hadden moeten antwoorden op een klaagschrift, hadden moeten repliceren, moeten voldoen aan een verzoek van de rechter om nadere inlichtingen of het overleggen van stukken - de partij daarna in beginsel niet meer de gelegenheid heeft dit verzuim te herstellen, tenzij hier uitzonderingen voor zijn (artikel 296 ZPO). Het opnemen van een dergelijke concrete sanctie zou eveneens in Nederland de procespartijen steun bieden. In Nederland bestaan er wel procestermijnen, echter hebben procespartijen meerdere malen de mogelijkheid om hier uitstel voor te vragen. Het verzoek om uitstel wordt redelijk snel toegewezen door de rechter.²⁰⁴ Met de Duitse verplichting wordt duidelijkheid geboden aan procespartijen doordat indien niet aan een informatieplicht wordt voldaan, een rechtszoekende weet wat de gevolgen hiervan kunnen zijn. Doordat een rechtszoekende een redelijk vermoeden heeft van hoe de procedure kan eindigen, wordt het rechtszekerheidsbeginsel gediend.

In het Duitse hoger beroep wordt het aanvoeren van nieuwe feiten en omstandigheden zoveel mogelijk beperkt (artikel 529 en 531 ZPO). Het doel van deze regel is om de procedure zo veel

---

²⁰² A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

²⁰³ I. Giesen, 'De (pre)processuele mededelingsplichten in het civiele procesrecht en hun verhouding tot de bewijslastverdeling', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging* 2002-4, p. 91.

²⁰⁴ A.C. van Schaick, *Het Burgerlijk recht de baas?*, Deventer: Kluwer 2009.

mogelijk in eerste aanleg te concentreren.²⁰⁵ Procespartijen dienen in eerste instantie er alles aan doen om in eerste aanleg een compleet procesdossier te hebben en geen feiten of omstandigheden over het hoofd zien. De aard van het hoger beroep is dus anders; het gaat er niet zo zeer om de behandeling uit eerste aanleg over te doen, maar het betreft een procedure waarin uitgangspunt is dat de hoger beroepsrechter toetst of de lagere rechter tot een juiste beslissing is gekomen.²⁰⁶ Het eerste zinsdeel herkennen we terug in de devolutieve werking van ons hoger beroep. Hierop is reeds in hoofdstuk 4 ingegaan. De bepaling in artikel 529 en 531 ZPO lijken alleen krachtiger dan onze devolutieve werking. Omdat de mogelijkheid tot het hoger beroep wordt beperkt, worden procespartijen gestimuleerd om een zo volledig mogelijke schets van het geschil te weergeven in eerste aanleg. Indien zij dus niet aan hun informatieplichten in eerste aanleg voldoen, kan dit fataal worden voor de uitkomst van een procedure.

Uit bovenstaande artikelen blijkt dat het Duitse civiele procesrecht een aantal instrumenten kent die tot een meer afgebakende procedure kunnen leiden waar de rechter en procespartijen een actieve rol hebben. Via het procesrecht wordt onder andere getracht het gebruik van die instrumenten extra te stimuleren,²⁰⁷ hoewel tegelijkertijd ook op de verantwoordelijkheid van partijen gewezen wordt.²⁰⁸ De ZPO probeert eveneens de overbelasting van de rechterlijke macht terug te dringen, namelijk door de mogelijkheden tot het hoger beroep te beperken. De procedure in eerste aanleg moet dan wel verstevigd worden om te kunnen volhouden dat de mogelijkheden voor hoger beroep beperkt zijn. Maar dat kan alleen als het mogelijk is om alle feiten te beoordelen. Daartoe wordt de rechterlijke *Hinsweispflicht* versterkt.²⁰⁹ Uitgelegd is hoe bovengenoemde middelen een rol kunnen spelen voor het Nederlandse civiele recht. Van belang voor mijn onderzoek is tevens of de rechtszekerheid in Nederland beschermd kan worden met eigenschappen die voortvloeien uit mijn rechtsvergelijkend onderzoek. Hierop zal ik in de volgende paragraaf antwoord geven.

5.3 Rechtszekerheid garanderen met kenmerken uit het Duitse recht

Het recht is zeer verbonden met de cultuur van een bepaald land, verschillende culturen brengen een verschillend rechtsgevoel binnen de betreffende maatschappij. Men kan leren van elkaar, kennis van civiele procedures van andere landen kan het inzicht in het eigen burgerlijk procesrecht alleen maar verdiepen. Deze kennis kan zeer belangrijk en verhelderend zijn voor de eigen begripsvorming en kan een basis vormen voor verdere toekomstige ontwikkeling en toenadering van het burgerlijk procesrecht.²¹⁰ De door de Duitse wetgever gekozen uitgangspunten zullen Nederlandse juristen in het algemeen aanspreken, al is het alleen al omdat ook in Nederland het belang van een goed verloopende procedure wordt onderkend.²¹¹ Mij spreken deze uitgangspunten sowieso aan. Het toetsingskader van mijn onderzoek lag besloten in het rechtszekerheidsbeginsel. Om die reden zal ik in deze paragraaf nader ingaan op hoe de rechtszekerheid in ons Nederlandse civiele recht gediend kan worden met eigenschappen die oorsprongen uit het Duitse civiele recht. In hoofdstuk 4 heb ik (de schending van) het rechtszekerheidsbeginsel vanuit het perspectief van de advocaat, de rechter en een rechtszoekende

---

²⁰⁵ H.F.E. Montrée, 'Naar waarheid procederen, Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels', *Executief* 2005-5, p. 75.

²⁰⁶ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

²⁰⁷ H. Däubler-Gmelin, 'Reform des Zivilprozesses', *ZRP* 2000, p. 33.

²⁰⁸ C. Katzenmeier, 'Aufklärungs/Mitwirkungspflicht der nicht beweissbelasteten Partei im Zivilprozess', *JZ* 2002, p. 533.

²⁰⁹ H. Däubler-Gmelin, 'Reform des Zivilprozesses', *ZRP* 2000, p. 35-37.

²¹⁰ H.F.E. Montrée, 'Naar waarheid procederen, Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels', *Executief* 2005-5, p. 777.

²¹¹ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

nader uitgelegd. In deze paragraaf zal ik dezelfde volgorde aanhouden. Ook zal ik mogelijke nadelen die Duitse wetgeving zou kunnen hebben aankaarten. Ten slotte zal ik alle resultaten schematisch weergeven voor een beter overzicht.

5.3.1 Het perspectief van de advocaat

In hoofdstuk 4 is toegelicht dat niet duidelijk kenbaar en voorspelbaar is voor de procederende advocaat wat er gebeurt indien de informatieplichten niet of niet behoorlijk worden nageleefd. De advocaat dient maar te experimenteren en in te spelen op de nieuwe ontwikkelingen in het procesrecht, met alle gevolgen van dien. Dit leverde in mijn opzicht strijd met het rechtszekerheidsbeginsel op. Uit paragraaf 5.2.1 bleek mijn voorkeur voor artikel 139 ZPO al. Mijn voorkeur voor dit artikel gaat nog verder, ik meen dat een gelijksoortig artikel het Nederlandse procesrecht goed zou doen. Doordat een rechter een procespartij kan wijzen op punten die zij over het hoofd heeft gezien, worden de feitelijke grenzen van het geschil enigszins bespreekbaar. Naar ik meen is hier geen sprake van geschilbeslechting, maar geschiloplossing.²¹² De rechter stuurt procespartijen namelijk niet alleen, maar treedt actief op bij het oplossen van het geschil. Met een dergelijk artikel heeft de rechter vele bevoegdheden om tot de kern van de zaak te komen. Procespartijen worden aan het begin van de procedure gedwongen grondig onderzoek naar de feiten te doen en moeten meewerken aan een goed en voorspoedig verloop van de procedure. Een en ander vereist zowel van de rechter als van procespartijen een actieve en coöperatieve houding.²¹³ Doordat procespartijen bij de hand worden genomen in een procedure en de rechter willekeur op deze manier tracht te voorkomen, wordt het rechtszekerheidsbeginsel beschermd. Immers, hiermee wordt getracht een gelijke behandeling van zaken te verwezenlijken. Tevens biedt de *Präklusion*, de sanctie die erop staat indien stukken niet tijdig worden ingeleverd, meer houvast en zekerheid voor een advocaat. Door deze sanctie weet hij namelijk waar hij op kan rekenen indien hij niet (tijdig) voldoet aan zijn informatieplichten. Artikel 139 ZPO zou aan de andere hand ook een nadeel voor een advocaat kunnen impliceren, zo ook de *Präklusion*. Doordat de rechter een te actieve rol krijgt, zou hij de feiten van het geschil mogelijk onbewust in gaan vullen. Advocaten zouden in hun eigen zakelijk belang kunnen bevestigen dat de rechter de werkelijke gang van zaken samenvat, terwijl dit in feite niet zo is. Het lijkt mij onjuist dat de onvermogen advocaat op deze wijze wordt beloond. Dit is niet alleen ongunstig voor de rechtsontwikkeling, maar kan eveneens nadelig uitpakken voor de wederpartij. Het nadeel van de *Präklusion* zou kunnen zijn dat een advocaat geen verzoek meer tot uitstel kan doen om een stuk in te leveren.

5.3.2 Het perspectief van de rechter

Eveneens is in hoofdstuk 4 besproken dat de huidige gang van zaken wat betreft de informatieplichten strijd oplevert met de rechtszekerheid in het opzicht van de rechters. De rechter krijgt met veel vragen te kampen bij de beoordeling of er (voldoende) voldaan is aan de informatieplichten. Doordat er geen duidelijke of stelselmatige en consistente regels zijn wat betreft de informatieplichten bestaat het gevaar voor ongelijke behandeling van soortgelijke zaken door verschillende rechters. Het gevolg hiervan kan zijn dat de hoger beroep rechters vaak overbelast worden. Artikel 139 ZPO kan hier ook een belangrijke rol gaan spelen. Immers door de actieve houding van de rechter kan een procedure beter afgebakend worden voordat hij überhaupt het hoger beroep bereikt. Het Duitse recht biedt nog

---

²¹² A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

²¹³ H.F.E. Montrée, 'Naar waarheid procederen, Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels', *Executief* 2005-5, p. 75.

meer handvatten voor het probleem wat er voor de hoger beroep rechters kan ontstaan. In het Duitse hoger beroep wordt het aanvoeren van nieuwe feiten en omstandigheden namelijk zoveel mogelijk beperkt op grond van artikel 529 en 531 ZPO. Het doel van deze regel is om de procedure zo veel mogelijk in eerste aanleg te concentreren.²¹⁴ Door zo'n beperking naar het hoger beroep in ons recht op te nemen, kan de overbelasting van de gerechtshoven afnemen. Niet alleen de goede procesorde, maar ook het rechtszekerheidsbeginsel wordt hierdoor - uit het perspectief van de rechters - indirect gediend. Namelijk doordat de hoger beroep rechters kunnen vertrouwen op de afbakening van het geschil zoals deze in eerste aanleg is vastgesteld. Zij hoeven niet meer te tornen aan deze feiten of omstandigheden, ze mogen voor zeker worden aangenomen. Indien de artikelen 529 en 531 ZPO in Nederland zouden worden geïmplementeerd, zou dit echter ook nadelen met zich mee kunnen brengen. Immers, de positieve devolutieve werking van het hoger beroep zou hierdoor komen te vervallen: de appelrechter is niet meer gehouden feiten en omstandigheden opnieuw te bekijken die een appellant in zijn grieven aanvoert.

5.3.3 Het perspectief van de rechtszoekende

Dat de rechtszoekende een belangrijke positie inneemt in het civiele proces is reeds benadrukt. Immers als leek op het gebied van het procesrecht mag hij verwachten, doordat hij zich laat vertegenwoordigen door een advocaat, hij een juridische procedure doorloopt die aan de normen van een behoorlijke procesorde voldoet. Stürner merkte in dit kader al op dat artikel 139 ZPO hierbij een rol speelt doordat de rechtszoekende wordt beschermd voor zijn onwetendheid op juridisch terrein. Probleem vormt echter vooral dat in de praktijk schending van de informatieplichten nauwelijks worden gesanctioneerd, terwijl een rechtszoekende hier wel vanuit gaat. Uiteindelijk kunnen de kosten voor de rechtszoekende ook hoog oplopen. Artikel 139 ZPO zou ook hier een belangrijke rol kunnen spelen, immers door de actieve houding van de rechter kan de rechter een rechtszoekende meer duidelijkheid bieden. Artikel 139 ZPO gaat immers verder dan de regiefunctie die de Nederlandse rechter heeft. Door de *Hinweispflicht* van de rechter wordt getracht te voorkomen dat een partij benadeeld wordt in haar rechtspositie en dat verrassingsbeslissingen van de rechter worden voorkomen.²¹⁵ Er berust een advies-of waarschuwingsplicht op de rechter. Doordat eveneens wordt getracht alles op één mondelinge zitting te behandelen (de *Haupttermin*), kunnen de kosten voor de rechtszoekende worden teruggedrongen. Overigens kan de *Güteverhandlung* (de schikkingsonderhandeling) ook uitkomst bieden voor de rechtszoekende. Zo kunnen de kosten van een procedure worden beperkt doordat deze mogelijk vroegtijdig zal eindigen. De *Güteverhandlung* betreft ook de rechtszoekende bij het proces. Hoewel de rechtszoekende dit als positief kan ervaren, is het nadeel dat het een procedure wel nodeloos kan vertragen. Een rechtszoekende zal namelijk de juridische speerpunten minder snel begrijpen dan advocaten.

In hoofdstuk 4 heb ik reeds aandacht besteed aan een toezichthoudend orgaan, de sanctierechter. In Duitsland wordt het toezicht gevoerd door de behandelende rechter. Een voordeel van deze actieve rechter in plaats van een aparte sanctierechter is dat een rechtszoekende geen aparte procedure zou hoeven te doorlopen via een dergelijke sanctierechter. Hiermee worden er automatisch kosten bespaard, immers er hoeft geen verdiepend onderzoek plaats te vinden naar de informatieplichten en hun werking. Daarbij is de rechter op de hoogte van alle details van een zaak en zal hij kunnen onderscheiden wanneer een partij niet voldoet aan zijn informatieplichten.

²¹⁴ H.F.E. Montrée, 'Naar waarheid procederen, Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels', *Executief* 2005-5, p. 75.

²¹⁵ A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003

5.3.4 Schematische weergave resultaten

Artikelen ZPO	Duitse rechtspraktijk	Voordelen voor Nederlands procesrecht	Mogelijke nadelen
139	Hinweisplicht (onderzoeksplicht van de rechter)	Perspectief advocaat: gelijke behandeling van zaken door actieve en begeleidende rechter. Perspectief rechter: afbakening geschil voordat procedure hoger beroep bereikt. Perspectief rechtszoekende: bescherming onwetendheid juridisch terrein/actief betrokken bij proces/duidelijkheid over beslissingen van de rechter/terechte verwachtingen proces/één mondelinge zitting.	Rechter gaat onbewust omstandigheden van het geval en feiten zelf invullen, onvermogen advocaat wordt beloond en mogelijk onjuiste weergave van de werkelijkheid.
278 jo. 279	Güteverhandlung (verplichte schikkingspoging)	Perspectief rechtszoekende: kosten procedure worden beperkt/actief bij onderhandeling betrokken.	Nodeloze vertraging van procedure.
296	Präklusion (sanctie procestermijn)	Perspectief advocaat: duidelijke sanctie, zekerheid wat betreft gevolgen indien niet-naleving plicht.	Advocaat: Geen mogelijkheid tot verzoek om uitstel.
529 jo. 531	Beperkende werking hoger beroep	Perspectief rechter: afbakening kader feiten en omstandigheden voor appelrechters.	Positieve devolutieve werking van het hoger beroep komt te vervallen.

5.4 Samenvattend

Aan de hand van de ontwikkelingen die het Duitse civiele recht heeft ondergaan, valt af te leiden dat er grote waarde wordt gehecht aan de informatieplichten en medewerkingsplichten. Zowel van procespartijen als van de rechter wordt een actieve proceshouding verwacht. Uit mijn rechtsvergelijkend onderzoek blijkt dat het Duitse recht verschillende handvatten kan bieden om te voorkomen dat er afbreuk wordt gedaan aan onze Nederlandse rechtszekerheid. Het Nederlandse burgerlijk procesrecht zou gebaat zijn bij een rechter met een nog actievere proceshouding waarbij zij mede het geschil oplost, meer concrete sancties, een verplichte schikkingsonderhandeling en beperkte mogelijkheden tot het hoger beroep. Zowel vanuit het perspectief van de advocaat, als van de rechter en een rechtszoekende zou de rechtszekerheid gediend kunnen worden. Toezicht zou alsdan gevoerd worden door de zittende rechter. Met deze conclusies rond ik graag mijn onderzoek naar de civiele informatieplichten en de sancties op niet-naleving hiervan in verhouding tot de rechtszekerheid en het Duitse recht af. In het volgende en tevens laatste hoofdstuk zal ik al mijn conclusies die af te leiden zijn uit mijn onderzoek nogmaals langslopen. Ik zal afsluiten met enkele aanbevelingen.

HOOFDSTUK 6 - Conclusies & Aanbevelingen

In het voorgaand onderzoek heb ik onderzocht in hoeverre de civiele processuele informatieplichten en de sancties op niet-naleving van deze plichten afgebakend moeten worden om geen afbreuk te doen aan het rechtszekerheidsbeginsel. Tevens heb ik onderzocht hoe het Duitse civiele systeem hier mogelijk aan bij kan dragen. Op basis van dit onderzoek zal ik hieronder de belangrijkste conclusies weergeven en enkele aanbevelingen doen.

6.1 Conclusies

De onderzoeksvraag die centraal stond in mijn onderzoek luidde als volgt: *In hoeverre moeten de civiele processuele informatieplichten en de sancties op niet-naleving van deze plichten worden afgebakend om geen afbreuk te doen aan de rechtszekerheid en kan het Duitse civiele rechtssysteem hier aan bijdragen?*

De belangrijkste processuele informatieplichten die vervat zijn in het Nederlands burgerlijk procesrecht zijn de waarheidsplicht (artikel 21 Rv), de substantiërings- en bewijsaandragplicht (artikel 111 lid 3 en artikel 128 lid 5 Rv), de verplichting tot het verschaffen van informatie (artikel 22 en artikel 88 Rv) en de exhibitieplichten (843a en 843b Rv). De wetgever heeft met deze plichten de bedoeling gehad om bij te dragen aan een eerlijkere en snellere procesgang. Vanwege de ruime sanctie in de wet dat ‘een rechter vrij is de gevolgtrekking te maken die hij geraden acht’ indien de informatieplichten niet juist worden nageleefd, is de jurisprudentie met betrekking tot deze plichten zeer uiteenlopend. Onduidelijk is hierdoor hoe ver de informatieplichten nu reiken. Er is weinig concrete rechtspraak van de Hoge Raad en veelal wordt er per geval naar de omstandigheden gekeken door de rechter.

De naleving van de informatieplichten wordt gewaarborgd door artikel 46 Advocatenwet, de Gedragsregels voor Advocaten 1992 en het tuchtrecht. De Gedragsregels 1992 vullen de open normen van artikel 46 Advocatenwet in. Probleem is echter dat de Gedragsregels niet de bindende kracht van een wet of verordening hebben, het zijn slechts gewoonteregels. Een advocaat kan middels het tuchtrecht gesanctioneerd worden door een waarschuwing, een berisping, een schorsing voor bepaalde tijd of een schrapping van het tableau. Dit blijkt in de praktijk echter zelden voor te komen, van de 90 tuchtzaken hebben enkele zaken op het schenden van informatieplichten toegezien. Eveneens zijn er uit de jurisprudentie verschillende sancties voortgekomen. Sommige van deze sancties zijn ingrijpender dan andere. De meest ingrijpende sancties die de meeste gevolgen meebrengen voor advocaten en partijen zijn dat een dagvaarding nietig kan worden verklaard, dat een rechter nieuwe feiten of bewijs kan weigeren, dat een partij zijn eis niet mag wijzigen, dat de bewijslast kan worden omgedraaid, dat er een dwangsom wordt opgelegd, dat een de rechter zijn eerdere beslissing herroept en als laatste dat de vordering die ten grondslag ligt aan de procedure wordt afgewezen. Uit mijn jurisprudentieonderzoek blijkt dat deze sancties regelmatig door rechters worden opgelegd, echter is er geen duidelijke lijn te achterhalen wanneer deze sancties precies opgelegd worden. Soms gaat een rechter helemaal niet over tot sanctionering van het niet-naleven van de informatieplichten. Een duidelijk gevolg dat wel steeds terugkeert bij de opgesomde sancties, is dat veel gevolgen van het toepassen van de sancties kostengerelateerd zijn (voor een rechtszoekende). De rechtszoekende wordt belast met de kosten die moeten worden gemaakt voor bijvoorbeeld het opstellen van een nieuwe dagvaarding, de dwangsom die moet worden betaald, de proceskosten van de wederpartij waarin de rechtszoekende kan worden veroordeeld etc.

Uit de onduidelijke reikwijdte van de civiele processuele informatieplichten en de wijze waarop er (onvoldoende) wordt gesanctioneerd indien deze informatieplichten niet worden nageleefd, kan worden voorondersteld dat er afbreuk wordt gedaan aan het rechtszekerheidsbeginsel. Aan de hand van de bestaande wettelijke regelingen zou namelijk duidelijk moeten zijn wat partijen en advocaten van de rechters te verwachten hebben. Omdat dit nu niet duidelijk is, kan de rechtszekerheid hierdoor vanuit het perspectief van de rechtszoekende, de rechter en de advocaat worden aangetast. Voor een advocaat is niet duidelijk kenbaar welke gevolgen in acht treden indien hij de plichten niet naleeft, daarnaast is het onduidelijk voor een advocaat hoe de kwaliteit en zorgvuldigheid van de informatieplichten worden gewaarborgd. Door bepaalde bestaande sancties wordt er mijns inziens eveneens inbreuk gemaakt op hen toekomende fundamentele rechtsbeginselen. De rechter krijgt met uiteenlopende vragen te maken zoals welke afwegingen hij moet maken bij de beoordeling of er voldoende invulling aan de informatieplichten is gegeven of wanneer en hoe hij nu precies moet vaststellen of een partij voldoende heeft gesteld. Deze vragen hebben betrekking op hoe hij de naleving van de informatieplichten moet toetsen en beoordelen, deze vragen kunnen mogelijk ook problemen opleveren voor de appelrechters. Doordat er geen duidelijke of stelselmatige en consistente regels zijn ten aanzien van het sanctioneren van procespartijen in het geval van niet-naleving van de op hen berustende verplichtingen die voortvloeien uit de processuele informatieplichten, bestaat het gevaar van een ongelijke behandeling van soortgelijke zaken door verschillende rechters, het gevaar van rechtsonzekerheid dus. De advocaat wordt hierdoor eveneens negatief in de haar toekomende rechtszekerheid getroffen doordat er soms helemaal geen sancties worden opgelegd aan een procespartij die de informatieplichten niet nakomt. Daarbij draait in de meeste gevallen de rechtszoekende op voor de kosten die betrekking hebben op een procedure. Dit levert eveneens strijd met het rechtszekerheidsbeginsel op, in hoeverre is het immers eerlijk dat een rechtszoekende wordt gestraft doordat een advocaat de informatieplichten niet naleeft of een rechter er voor kiest niet te sanctioneren bij niet-naleving van deze plichten. Om geen afbreuk te doen aan het rechtszekerheidsbeginsel vanuit het perspectief van de advocaat, de rechter en de rechtszoekende zouden er meer concrete sancties in de wet moeten worden opgenomen, zouden er meer dwingendere bepalingen jegens de rechter in de wet moeten worden opgenomen en zou er meer toezicht moeten worden gehouden door een toezichthoudend orgaan zoals een sanctierechter. Hier zal ik in mijn aanbevelingen nader op ingaan.

Uit het Duitse civiele procesrecht en de ontwikkelingen die dit recht heeft ondergaan, vloeien enkele informatieplichten voort die zouden kunnen bijdragen aan de rechtszekerheid in Nederland. Hierbij valt te denken aan de zeer actieve onderzoeksplicht van de rechter (de Hinweisplicht artikel 139 ZPO), de verplichte schikkingsonderhandeling voorafgaand aan een comparitie (de Güteverhandlung artikel 278 en 279 ZPO), de strenge termijnbewaking (de Präklusion artikel 296 ZPO) en de beperkte toegang tot het hoger beroep (artikel 529 en 531 ZPO). Deze informatieplichten leiden tot een meer afgebakende procedure waar de rechter en procespartijen een actieve rol hebben. De rechtszekerheid in Nederland kan middels deze instrumenten worden gediend vanuit het perspectief van de rechtszoekende, de advocaat en de rechter. Er kan een gelijke behandeling van soortgelijke zaken plaatsvinden, welke de rechtszekerheid in het perspectief van zowel de advocaat als de rechtszoekende dient. Tevens worden middels deze instrumenten rechtszoekenden actief bij het proces betrokken en beschermd tegen hun juridische onwetendheid. Daarbij worden de kosten voor de rechtszoekenden met deze instrumenten beperkt. Advocaten kunnen dankzij deze instrumenten goed worden begeleid en tevens kunnen zij vermoeden welke beslissingen de rechter mogelijk zal maken. In aanvulling daarop krijgen zij meer duidelijkheid omtrent sancties en de gevolgen van niet-naleving van informatieplichten. Voor rechters worden middels de Duitse instrumenten de feiten en de kaders

van een zaak beter afgebakend en tevens worden hoger beroep rechters niet meer overbelast door zaken die in eerste aanleg afgedaan hadden kunnen worden. De instrumenten uit het Duitse recht kunnen ook nadelen met zich meebrengen, echter deze zijn naar mijn mening gering ten opzichte van de voordelen van deze instrumenten.

Op grond van de conclusies die voortvloeien uit mijn onderzoek neem ik hierbij de gelegenheid om mijn onderzoeksvraag te beantwoorden. *In hoeverre moeten de civiele processuele informatieplichten en de sancties op niet-naleving van deze plichten beter afgebakend worden om geen afbreuk te doen aan de rechtszekerheid en kan het Duitse civiele rechtssysteem hier aan bijdragen?* De civiele processuele informatieplichten in het Nederlandse recht dienen beter afgebakend te worden voor zowel advocaten, rechters en rechtszoekenden. Het dient duidelijk te zijn voor deze partijen wat deze plichten werkelijk inhouden, hoe ver deze werkelijk reiken en sanctionering van niet-naleving van deze plichten zou geen uitzondering moeten zijn. Doordat er in het huidige recht niet aan deze vereisten wordt voldaan, komt de rechtszekerheid in het gedrang. Dit kan voorkomen worden door de opname van meer concretere sancties, dwingendere bepalingen voor de rechter en de mogelijkheid tot het benaderen van een sanctierechter. Niet alleen met deze middelen kan de rechtszekerheid worden gediend, maar tevens informatieplichten uit het Duitse recht kunnen behulpzaam zijn. Deze instrumenten leiden tot een meer afgebakende procedure waar de rechter en procespartijen een actieve rol krijgen toegedeeld

6.2 Aanbevelingen

Tot slot zijn er enkele aanbevelingen die ik op grond van mijn onderzoek wil doen waarvan ik denk dat zij de Nederlandse rechtszekerheid zullen dienen. Deze zal ik hieronder presenteren.

Ten eerste meen ik dat het geen kwaad kan indien de wetgever meer concrete sancties in de wet opneemt dan alleen de huidige vage sanctie ‘dat de rechter de gevolgtrekking kan maken die hij geraden acht’. Door het opnemen van concretere sancties weten procespartijen waar zij aan toe zijn en kunnen zij hun proceshouding hier beter op afstemmen.

Dat de rechters de niet-naleving van de informatieplichten niet of nauwelijks sanctioneren, kan mogelijk te maken hebben met de vrijblijvende formuleringen in de wet. Om de rechtszekerheid te garanderen zouden de *kan* bepalingen in de wet moeten vervangen worden door een *zal* bepaling: de rechter *zal* de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. Door deze meer dwingende formulering wordt het proces efficiënt bevorderd en wordt de rechtszekerheid gewaarborgd.

Een sanctierechter is in mijn opzicht een zeer efficiënt middel om het probleem omtrent de informatieplichten op te lossen. Op grond van een klacht van een partij of de rechter kan middels een incidentele vordering tot de sanctierechter een onafhankelijk persoon de schending van de informatieplichten behandelen. Deze procedure zou naast de hoofdprocedure lopen en eindeigen voordat de hoofdprocedure eindigt. Deze procedure zou het karakter van een kort geding dragen: een korte procedure met korte termijnen, zonder conclusies en akten. Om aan het beginsel van hoor en wederhoor te voldoen staat tevens appel open tegen beslissingen van de sanctierechter, echter de sanctierechter is ook bevoegd eindbeslissingen te nemen. Dit om de procedure niet oneindig lang te laten voortduren. Het voordeel van een dergelijke sanctierechter zou zijn dat de sanctie niet door de rechter die inhoudelijk op de zaak zit uitgedeeld hoeft te worden, zodat deze gewoon ‘recht kan doen’ in de zaak die hij voor zich heeft. De sanctierechter is ook meer gespecialiseerd ten opzichte van niet-naleving van de informatieplichten en kan hierdoor willekeur in de rechtspraak voorkomen. Tevens worden door een dergelijke sanctierechter hoger beroep rechters minder belast, krijgen de advocaten een eerlijke en onafhankelijk behandeling en de rechtszoekende wordt in zijn belang gediend doordat

er werkelijk wordt gesanctioneerd indien de informatieplichten niet worden nageleefd. De rechtszoekende krijgt een eerlijk proces.

Graag wil ik ook twee aanbevelingen doen die af te leiden zijn uit het Duitse procesrecht. Mijn voorkeur voor een actievere rechter en een beperkte mogelijkheid tot het hoger beroep is zeer groot. Ik meen dat middels deze plichten de zaken inhoudelijk beter afgebakend worden en er doorgedrongen kan worden tot de kern van de zaak. Middels deze plichten kan voorkomen worden dat er vragen en onduidelijkheden zijn met betrekking tot de informatieplichten en worden alle partijen actief bij het proces betrokken. Tevens worden dezelfde procesrechtelijke problemen hierdoor niet steeds doorgeschoven naar het hoger beroep. Hierdoor wordt de rechtszekerheid in verschillende opzichten gediend.

Bronvermelding

Boeken:

J. Albers, P. Hartmann, *Zivilprozessordnung*, München: Verslag C.H. Beck 2005.

W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Een nieuwe Balans. Interimrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2003.

W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova, *Uitgebalanceerd. Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands Burgerlijk procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2006.

D.H. Asser, J.B.M. Vranken, *Verantwoordelijk procederen*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 1999.

F.A.W. Bannier e.a., *Introductie in de advocatuur*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009.

F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Advocatengedragrecht*, Apeldoorn-Antwerpen: Maklu Uitgevers 2010.

C.P.M. Cleiren, R.H. de Bock, C.J.M. Klaassen, *Het procesrecht en de waarheidsvinding*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2001.

M.L. Hendrikse, A.W. Jongbloed, *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2007.

M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten, D.J. Oranje, *Geschriften vanwege de vereniging corporate litigation 2005-2006*, Deventer: Kluwer 2006.

W. Hugenholtz, W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009.

M.G. IJzermans, G.A.F.M. van Schaaik, *Oefening baart kunst. Onderzoeken, argumenteren en presenteren voor juristen*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2007.

A.W. Jongbloed, *Beschouwingen over het nieuwe procesrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2001, p. 30.

A.W. Jongbloed, *Oostenwind*, Deventer: Kluwer 2003.

J. van der Linden, *De civiele zitting centraal: informeren, afstemmen en schikken*, Deventer: Kluwer 2010.

V.C.A. Linder, *De goede procesorde. Een onderzoek naar de betekenis van de goede procesorde als normatief begrip in het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2006, p.57.

P.A.M. Meijknecht, *Infrastructuur en hoofdbeginselen van burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2009.

A.I.M. van Mierlo, F.M. Bart, *Parlementaire geschiedenis. Herziening van het burgerlijke procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2002.

A.I.M. van Mierlo, C.J.J.C. van Nispen, M.V. Polak, *Burgerlijke Rechtsvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2005.

A.I.M. van Mierlo, *Burgerlijke Rechtsvordering. Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer 2007.

H.J. Musielak, *Grundkurs ZPO*, München: Beck 1998.

A.S. Rueb, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2007.

A.C. van Schaick, *Het Burgerlijk recht de baas?*, Deventer: Kluwer 2009.

H.J. Snijders, J.H. van Dam-Lely, T.J. van Gessel, M.E. Koppenol-Laforce, R.J.P. Kottenhagen, G.J. Meijer, R.Y. Nauta, P. Smits, M. Ynzonides, *Toegang tot het buitenlands burgerlijk procesrecht*, Arnhem: Gouda Quint Arnhem 1992.

J.B.M. Vranken, *Mededelings-informatie-en onderzoeksplichten in het verbintenissenrecht*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1989.

B.T.M. van der Wiel, *De rechtsverhouding tussen procespartijen*, Deventer: Kluwer 2004.

Van Wijk, Konijnenbelt & Van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Den Haag: Elsevier juridisch 2005.

J.H.C.Zwitser-Schouten e.a., *Recht op tuchtrecht, 50 jaar Hof van Discipline*, Hof van Discipline 2003.

Tijdschriften:

M.J.A.M. Ahsmann, 'Informereren, stellen en bewijzen: hoe is het ermee gesteld?', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2010-4, p. 359-373.

W. Brehm, 'Arbeitsteilung zwischen Gericht und Anwalt-eine ungenutzte Chance', *Anwaltsblatt* 1983, p. 196.

L.P. Broekveld, 'Mogelijke knelpunten in hoger beroep', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2002-3, p. 68-73.

- H. Däubler-Gmelin, 'Reform des Zivilprozesses', *ZRP* 2000, p. 33.
- J. Ekelmans, 'U.S. disclosure and discovery of documents', *Tijdschrift voor de procespraktijk* 2009-6, p. 179-187.
- M. Freudenthal, 'Harmonisatie van Europees Civiel procesrecht Naar een ius commune voor het Europese procesrecht?!', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2004-2, p. 29-37.
- M. Freudenthal, 'Openbare orde of algemene processuele beginselen?', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2007-3, p. 71-77.
- I. Giessen, 'Balans-lezen. Reflecteren over sanctionering en zelfregulering naar aanleiding van het Eindrapport van de Commissie Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2006-4, p. 103-109.
- I. Giessen, 'De (pre)processuele mededelingsplichten in het civiele procesrecht en hun verhouding tot de bewijslastverdeling', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2002-4, p. 85-92.
- C.J.M. Klaassen, 'Spoken is zilver, zwijgen is fout', *Nederlands Juristenblad* 2002-30.
- H.M. ten Haaft, 'Knelpunten nieuw procesrecht', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2002-3, p. 62-67.
- H.M. ten Haaft, 'Kronieken', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2007-1, p. 14-17.
- A. Hammerstein, 'Kroniek Hoger Beroep', *Tijdschrift voor de Civiele rechtspleging* 2002-2.
- H.F.M. Hofhuis, C.M. Schrijnen, 'Aangifte door de rechter', *Trema* 2002.
- H.J.R. Kaptijn, 'Hermetische of historische waarheid (en recht)', *Ars Aequi* 2006, p. 375-383.
- H. van Katwijk, 'Wanneer wordt zwijgen liegen? En andere dwalingen', *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2007-3, p. 81-87.
- C. Katzenmeier, 'Aufklärungs/Mitwirkungspflicht der nicht beweisbelasteten Partei im Zivilprozess', *JZ* 2002, p. 533.
- P.J. van der Korst, 'Discovery in het Nederlands burgerlijk procesrecht', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2009-4, p. 140-143.
- H.F.E. Montrée, 'Naar waarheid procederen. Informatieplichten in het Nederlands burgerlijk procesrecht en andere Europese rechtstelsels', *Executief* 2005-5, p. 72-77.
- T. Novakovski, 'Een functionele substantiëringsplicht: illusie of werkelijkheid?', *Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS* 2006-1, p. 3-12.

Redactie Jurisprudentie Burgerlijk procesrecht 'Processuele informatieplicht van partijen volgens Nieuwe Rechtsvordering', *Jurisprudentie Burgerlijk Procesrecht* 2002-1, p. 5-12.

P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt, 'Opening van zaken', *Tijdschrift voor civiele rechtspleging* 2002-1, p. 8-14.

H.J. Smit, 'Servicegericht procederen: een verlanglijstje', *Nederlands Juristenblad* 2010.

R. Stürner, 'Die Stellung des Anwalts im Zivilprozess', *Juristenzeitung* 1986, p. 1089.

R. Verkijk, 'Rechter en Advocaten in de Principles of Civil Procedure en daarbuiten', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2009-2, p. 67-76.

M. Vollkommer, 'Die lange Dauer der Zivilprozesse und ihre Ursachen', *ZZP* 1968, p. 109.

J.B.M. Vranken, 'De radicale vernieuwing', *Nederlands Juristenblad* 1999, p. 1880.

J.B.M. Vranken, W.D.H. Asser, J.M. Barendrecht, 'Oproep voor een beter nieuw civiel procesrecht', *Nederlands Juristenblad* 2010.

E.M. Wessling-van Gent, 'Algemene voorschriften voor procedures', *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging* 2003-2, p. 18-21.

H.W. Wiersma, 'Inhaalmanoeuvres van het burgerlijk procesrecht' *Nederlands Juristenblad* 2002, p. 1455 e.v.

H.L.G. Wieten, 'Het nieuwe procesrecht in burgerlijke zaken; een overzicht', *WPNR* 02/6492, p. 413-420.

S. van Willigenburg, I.N. Tzankova, 'Een buitenlandse blik op 'een nieuwe balans'', *Tijdschrift voor de civiele rechtspleging*, 2005-2, p. 27-31.

Kamerstukken:

Kamerstukken II 1999/2000, 26 855, nr. 5, p. 51-54.

Wetgeving:

Burgerlijk Wetboek van Rechtsvordering.

Wet van 6 december 2001, Stb. 2001, 580, tot herziening van het procesrecht in burgerlijke zaken, in het bijzonder procederen in eerste aanleg.

Nederlandse Orde van Advocaten, *Vademecum Advocatuur*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2011.

Zivilprozessordnung.

Jurisprudentie:

Hoge Raad:

HR 18 december 1925, *NJ* 1926, p. 228-231.

HR 18 mei 1979, *NJ* 1980, 213.

HR 12 juni 1953, *NJ* 1954, 61.

HR 20 september 1991, *NJ* 1992.

HR 18 juni 1993, *NJ* 1994, 347.

HR 18 maart 1994, *NJ* 1994, 407.

HR 4 oktober 1996, *LJN* ZC2162.

HR 30 oktober 2001, *NJB* 2001, 1980.

HR 22 november 2009, *NJ* 1997, 204.

HR 27 juni 1997, *NJ* 1998, 328.

HR 15 november 1996, *LJN* ZC2201.

HR 22 november 1996, *NJ* 1997, 204.

HR 27 juni 1997, *NJ* 1998, 328.

HR 7 september 2001, *LJN* ZC3657.

HR 28 september 2001, *RvdW* 2001, 146.

HR 30 oktober 2001, *NJ* 2003, 202.

HR 31 maart 2004, *LJN* AO6730.

HR 1 september 2006, *NJ* 2006, 481.

HR 27 november 2009, *LJN* BJ7539.

Gerechtshof:

Hof Amsterdam 29 februari 1996, *NJ* 1997, 127.

Hof Amsterdam 13 oktober 2009, *LJN* BK0003.

Hof Arnhem 27 juni 2004, *LJN* AS8331.

Hof Arnhem 27 juli 2004, *LJN* AR 4652 (noot W.I. Wisman).

Hof Arnhem 8 december 2009, *JIN* 2010/83.

Hof Den Haag 25 mei 2007, *LJN* BA6769.

Hof Den Haag 7 november 2007, *LJN* BC0157.

Hof 's-Hertogenbosch 15 november 2005, *LJN* AX8899.

Hof 's-Hertogenbosch 7 juli 2009, *LJ*: BJ4469.

Rechtbank:

Rb Alkmaar 13 juli 2005, *NJF* 2005, 377.

Rb. Alkmaar 16 september 2009, *LJN* BK2195.

Rb. Arnhem 26 juni 2008, *LJN* BD5845.

Rb. Arnhem 22 juli 2009, *LJN* BJ6320.

Rb. Amsterdam 28 oktober 2005, *LJN* AU3151.

Rb. Assen 18 maart 2009, *LJN* BI4584.

Rb. Assen 20 mei 2009, *LJN* BI45847.

Rb. Deventer 20 februari 2003, *Prg.* 203,6108.

Rb. Dordrecht 23 juni 2004, *LJN* AP3696.

Rb. 's-Hertogenbosch 31 juli 2003, *LJN* AI0663.

Rb. 's-Hertogenbosch 15 november 2005, *NJ* 1939/1048 (noot M.O.J. de Folter).

Rb. 's-Hertogenbosch 11 november 2009, *LJN* BK5649.

Rb. Leiden 14 januari 2004, *Prg.* 2004, nr. 6199.

Rb. Maastricht 1 april 2009, *LJN* BI0969.

Rb. Maastricht 22 juli 2009, *LJN* BJ437.

Rb. Maastricht 23 september 2009, *LJN* BJ9117.

Rb. Maastricht 22 juli 2009, *LJN* BJ4377.

Rb. Maastricht 20 januari 2010, *LJN* BL5561.

Rb. Roermond 28 februari 2002, *LJN* AD9606.

Rb. Roermond 7 april 2004, *LJN* AO7594.

Rb. Roermond 18 oktober 2006, *LJN* AZ12334.

Rb. Roermond 28 november 2007, *LJN* BC0427.

Rb. Rotterdam 5 april 2006, *LJN* AV9821.

Rb. Utrecht 4 november 2008, *LJN* BG3687.

Rb. Zutphen 14 mei 2002, *Prg.* 2002, nr. 5887.

Rb. Zutphen 14 juli 2010, *NJF* 2010/374.

Rb. Zwolle 2 april 2002, *Prg.* 2002, 5914.

Rb. Zwolle 29 maart 2005, *LJN* AT2634.

Hof van Discipline:

Hof van Discipline 13 september 2004, nr. 4049.

Hof van Discipline 14 januari 2011, no. 5781.

Hof van Discipline 14 januari 2011, no. 5795.

Raad van Discipline

Raad van Discipline 1 maart 2011, *LJN*: YA1445.

Overig:

G. de Groot, 'Transparantie tussen rechter, partijen en deskundige. Aansprakelijkheidsbeperking van door de civiele rechter benoemde deskundigen' *Raad voor rechtspraak*.

W.A.J.P. van den Reek, *Mededelingsplichten in het burgerlijk procesrecht* (diss. Katholieke Universiteit Brabant) Tilburg: 1997.